

**T.C.
BAŞBAKANLIK
AİLE VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

AİLE REHBERİ

HAZIRLAYANLAR

Dr. ALİ ÇİFTÇİ
UZMAN

İBRAHİM BİÇİCİ
UZMAN

ANKARA- 2005

T.C. BAŐBANKANLIK
AİLE VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
YAYINLARI

Genel Yayın No : 126

Seri : Eğitim Serisi

ISBN : 975-19-3778-7

Dizgi - Baskı : Afőarođlu Matbaası
425 22 44 • Ankara
afsaroglumatbaa@mynet.com



ÖNSÖZ

Ailenin toplumun temelini oluşturduğu gerçeği, insanlık tarihi boyunca kabul görmüş bir gerçektir. Toplumların temelini oluşturan bu birim, kültürel ve insani değerlerin, neslin devamı anlamında toplumsal sürekliliğin taşıyıcısı olarak evrensel bir kurum olma niteliğini sürdürmektedir.

Ailenin üstlendiği bu fonksiyonlarla özel ve yerinin doldurulamayacak bir kurum olduğu gerçeği karşısında, ailenin korunması, desteklenmesi ve güçlendirilmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

Bilindiği gibi, Kalkınma Planları ve Hükümet Programlarında da aileye verilen önemin göstergesi olarak, aile merkezli politikalara öncelik verileceği vurgulanmaktadır. Ayrıca, Anayasamızın 41'inci maddesinde "Ailenin korunması" başlığı altında "Aile, Türk toplumunun temelidir" hükmüyle devletin aileye verdiği önem dile getirilmiştir.

Aile kurumuna devletimizin verdiği bu önemin gereği olarak, ailenin korunması, desteklenmesi ve güçlendirilmesi hedefiyle kurulan ve Bakanlığıma bağlı



olarak faaliyet gösteren Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, bu alanda hizmet veren tek kamu kurumu olma özelliğini taşımaktadır.

Türk ailesinin bütünlüğünü korumak ve refahını arttırmak üzere kurulan kurumumuz, kuruluşundan günümüze kadar sürdürdüğü hizmet atağı ile aile politikalarına temel oluşturacak bir bilgi ve birikime ulaşmıştır. Kurum, toplumsal sorunları aile odağında ele alan bir çok araştırma projesini tamamlamış, ülkemizde ilk kez aile odaklı bir yayın anlayışı içinde aileyi ilgilendiren sorun alanlarını saptama ve çözümüne dönük görsel ve basılı yayınlarını kamuoyunun yararlanmasına sunmuştur.

Bu çerçevede, ailelerimizin çeşitli sorunlarla ilgili başvurabilecekleri kamu kurum ve kuruluşları ile dernek ve vakıfların görev ve hizmetlerini dile getiren Aile Rehberi adlı bu yayınınımızın, içerdiği güncel ve yararlı kısa bilgiler dolayısıyla bu alanda önemli bir gereksinimi karşılayacağı inancındayım.

Nimet ÇUBUKÇU
Devlet Bakanı



İÇİNDEKİLER

	Sayfa
GİRİŞ	9
I. BÖLÜM: AİLE VE AİLE İÇİ İLİŞKİLER	13
Aile Nedir?	13
Evlilik Birliği Kurulurken Dikkat Edilecek Hususlar Nelerdir?	14
Ailenin Temel Fonksiyonları Nelerdir?	18
Ailenin Sürekliliğini ve Ailede Mutluluğu Sağlayan Psikolojik Faktörler Nelerdir?	20
Sosyal Çevrenin Evlilik Birliğine ve Ailedeki Uyuma Etkisi Nedir?	24
Evlilik Birliğinde Ortaya Çıkabilecek Sorunlar Nelerdir?	26
A. Maddî Sorunlar	26
B. İletişim Sorunları	27
1) Eşler Arası İletişim Sorunları	28
2) Ebeveynlerle İletişim Sorunları	30
3) Çocuklarla İlgili İletişim Sorunları	32
C. Çevresel Sorunlar	34



Sayfa

II. BÖLÜM: AİLEVÎ SORUNLARIN ÇÖZÜM YOLLARI	37
A. Aile İçi Çözüm Yolları	37
B. Aile Dışındaki Çözüm Yolları	38
1) Profesyonel Yardım Alma	38
2) Sosyal Çevrenin Çözüme Katkısı	38
3) Kanunî Çözüm Yolları	39
a) Aile Danışma Merkezleri	39
b) Ailenin Korunmasına Dair Kanun	44
c) Aile Mahkemeleri	45
d) Medenî Kanun'da Aile İle İlgili Bazı Hükümler	46
Türkiye'de Evlilik Ve Boşanmalara İlişkin Son Yıllara Ait Bazı Sayısal Göstergeler	51
III. BÖLÜM: AİLEYE DOĞRUDAN VEYA DOLAYLI OLARAK HİZMET GÖTÜREN KAMU KURUM VE KURULUŞLARI	53
1. Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü	53



Sayfa

2. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü	59
3. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü	71
4. Özürlüler İdaresi Başkanlığı	75
5. Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge İdare Başkanlığı	77
6. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	79
7. Sağlık Bakanlığı	84
8. Millî Eğitim Bakanlığı	86
9. Yerel Yönetimler	87
10. Üniversiteler	93
BAŞVURU ADRESLERİ	95



GİRİŞ

Toplumun en küçük birimi olarak tanımlanan aile, evlilik sözleşmesi ile kurulan bir birlik olup toplum hayatının önemli kurumlarından. Aile kurumu, bu önemine bağlı olarak T.C. Anayasasında yerini almış ve Anayasa devlete aileyi koruma görevi yüklemiştir. Anayasamızın 41. maddesi aileyi Türk toplumun temelini saymakta ve eşler arasında eşitliğe dayandığını ifade etmektedir. Anayasa ayrıca devletin, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alacağını, teşkilatı kuracağını hükme bağlamaktadır.

Türkiye’de 2000 yılında yapılan Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre toplam ülke nüfusu 67 803 927 (altmış yedi milyon sekiz yüz üç bin dokuz yüz yirmi yedi)’dir. Bu nüfus içinde 15 070 093 (on beş milyon yetmiş bin doksan üç tane) hane bulunmaktadır. Bazı hanelerin birden fazla aileyi içinde barındırdığı gerçeği



düşünüldüğünde Türkiye’de aile sayısının 15 milyonun çok üstünde olduğu ortaya çıkmaktadır. Her evlenen çift, bu sayıya eklenmektedir. Ülkemizde ortalama hane büyüklüğü 4.5 kişidir. Ortalama hanehalkı büyüklüğü, ülkenin Batısından Doğusuna doğru gidildikçe artmaktadır.

Üç bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümünde aile hakkında bazı genel bilgiler verildikten sonra aile içi ilişkiler üzerinde durulmaktadır. Birinci Bölümün sonunda ailelerin karşılaşabileceği bazı sorunlara temas edilmektedir. İkinci Bölümde bu sorunların çözüm yoluna ilişkin bilgilere yer verilmektedir. Aile odaklı sorunların çözümünde tavsiye niteliğindeki çözüm önerilerinden sonra sosyal çevrenin rolüne değinilmektedir. Ardından, ailenin yaşadığı sorunların aile içinde ve yakın çevrenin desteği ile çözülmemesi durumunda gündeme gelen yasal ve kurumsal çözümler sıralanmaktadır. Ailelerin böyle durumlarda yasal haklarının ne olduğunu bilmelerine yardımcı olmak ve yol göstermek üzere hazırlanan bu çalışmada, söz konusu yasalar ve kurumlar hakkında tanıtıcı bilgilere yer verilmiştir. Ancak çalışma, yalnızca sorun ve çö-



züm odaklı olarak hazırlanmamıştır. Üçüncü bölümde, ülkemizde **aileye yönelik olarak bilgiye dayalı, ekonomik, psikolojik ve iletişim odaklı hizmetler veren kurumların** çalışmaları hakkında da kısa kısa bilgiler verilmektedir. Bu alanda hizmet veren kurumlara bakıldığında bunların sayısının çok ve çeşitli olduğu görülmektedir.



I. BÖLÜM: AİLE VE AİLE İÇİ İLİŞKİLER

Aile Nedir?

Aile, insanlık tarihi boyunca bütün toplumlar tarafından vazgeçilmez olarak kabul edilen ve ortak değer olarak benimsenen bir kurumdur. Zaman zaman *aile* kurumuna karşı görüş ve yaklaşımlar ortaya çıkmışsa da bunlar hiçbir zaman kitleselleşmemiş ve yerleşik bir kültür haline gelememiştir. İnsan soyu ve insanlık kültürü, evlilik sözleşmesi ile başlayan aile kurumu içinde sürdürülmüştür. Günümüzde Batı toplumlarında aile kurumunun geçirmekte olduğu sarsıntı bu toplumları da aile konusunda duyarlı hale getirmiş ve ailenin karşılaştığı tehlikelere karşı önlemler almaya sevk etmiştir.

Aile, evlendirme memurunun önünde ve iki şahit huzurunda gerçekleştirilen bir evlilik sözleşmesi ile kurulmakta ve bu sözleşme ile karşı cinsten iki insan özgür iradeleriyle hayatlarını birleştirmektedir. Aile



yuvası, kurulan bu beraberliğin ürünü olan çocuklarla taçlanmaktadır. Yaygın deyimle ana, baba ve çocuklardan oluşan ve toplumun en küçük birimi olan kuruma sosyolojik anlamda **aile** denmektedir. Bu tanım, sanayi toplumu ile birlikte yaygınlaşan **çekirdek aile**yi ifade etmektedir. Geleneksel tarım toplumunda hakim aile biçimi ise dede, nine, amca, yenge gibi ikinci derece akrabaların da içinde bulunduğu **geniş aile**dir. Hukukî anlamda ise aile, karşı cinsten iki kişinin evlilik sözleşmesi ile kurdukları ve Medenî Hukukun alanına giren bir birlikteliktir.

İnsan soyunun düzenlilik içinde devamı ve toplum hayatının sürekliliği için önemi açık olan aile kurumunun sağlıklı olarak kurulabilmesi ve yürüyebilmesinde tıbbî, psikolojik, sosyo-kültürel ve hukukî birçok koşulun bir araya gelmesi ve bunlara uyulması bir gerekliliktir.

Evlilik Birliği Kurulurken Dikkat Edilecek Hususlar Nelerdir?

Ülkemizde evlilik işlemleri, Türk Medenî Kanunu, Nüfus Kanunu ve Evlendirme Yönetmeliği ile düzen-



lenmiştir. Evlilik işlemlerinin bu kanunlardaki ve yönetmelikteki kurallara uygun olması gerekmektedir. Evlenecek olanlar köy muhtarına veya belediye başkanlığı Evlendirme Memurluğuna ya da Nüfus Müdürlüğüne başvuruda bulunarak işlemleri başlatabilirler. Alenî olması gereken evlenme işlemlerinin tamamlanması üzerine, evlendirme memuru eşlere bir **uluslar arası aile cüzdanı** vermektedir. Uluslar arası aile cüzdanı, bir aileyi oluşturan eş ve çocukların Türk vatanı olduklarını kanıtlayan ve kimlik belgelerini kapsayan resmî bir belgedir. Uluslar arası Kişi Halleri Komisyonu tarafından hazırlanıp Komisyona üye devletlerce kabul edilen örneğe uygun olarak düzenlenmiş olan uluslar arası aile cüzdanı uluslar arası ve ulusal değere sahip çok dilli bir belgedir.

Evlenecek çiftin, evlenme öncesinde bilmesi gereken bazı pratik bilgiler şunlardır:

- Ülkemizde tüm resmî işlemlerde uygulamaya konulan T.C. Kimlik Numarası uygulaması evlilik sırasında da gereklidir. Eşler evlilik sözleşmesi öncesinde T.C. Kimlik Numaralarını mutlaka öğrenmelidirler.



- Yasal evlenme yaşı Türk Medenî Kanunu'nun 124. maddesine göre 17'dir. 17 yaşını dolduran erkek ve kadınlar başkasının rıza ve iznine bağlı kalmaksızın evlenebilirler. Olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebep varsa hakimın izin vermesi ile 16 yaşını doldurmuş olan erkek ve kadın da evlenebilir. Kızlar için 15 olan evlenme yaşı, 1 Ocak 2002'de yürürlüğe giren 4721 sayılı yeni Medenî Kanun'la 17'ye yükseltilmiştir.

- Ayırt etme gücüne sahip olmayanlar (mümeyyiz olmayanlar) evlenemezler. Kısıtlı (mahcur) olanlar ise ancak yasal temsilcisinin izni ile evlenebilirler. Akıl hastaları, resmî sağlık kurulunun vereceği, evlenmelelerinde tıbbî sakınca bulunmadığına ilişkin rapordan sonra evlenebilirler.

- Evlilik öncesi soyadını evlilik soyadı ile birlikte kullanmak isteyen eşler 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 187. maddesi uyarınca bu isteklerini evlilik sözleşmesi sırasında bildirmelidirler. Bu hak özellikle, evlendikten sonra da kızlık soyadını kullanmak isteyen kadın eşler için getirilmiş önemli bir haktır.



- Karşı cinsten iki insanın, hayatlarını birleştirirken dikkate almaları gereken psikolojik, kültürel ve biyolojik uyum koşulları söz konusudur. En başta sağlıklı bir evliliğin olabilmesi ve evlilikten sağlıklı çocukların dünyaya gelebilmesi için biyolojik uyuma dikkat etmek gerekmektedir. Biyolojik uyumun ilk akla getirdiği şey, eşler arasındaki **kan uyuşmazlığı**dır.

4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 136. maddesi ve 1593 sayılı Umumî Hıfzısıhha Kanunu'nun 123. ve 124. maddeleri gereğince, evlenecek çiftlerin evlenmeye engel bulaşıcı bir hastalığı bulunmadığına ilişkin sağlık raporu hazırlatmaları gerekmektedir. Bu nedenle evlenecek eşlerin önceden ayrıntılı bir **kan testi** yaptırılmaları gereklidir. Yapılacak kan testi ile, evlenecek eşlerin **kan grubu, hepatit B-C, frengi, AIDS testi** gibi test sonuçları da elde edilmiş olacaktır.

Cinsel ilişki ile bulaşan hastalıkların evlilik sonrasında ve çocukların doğumunda sorunlar ortaya çıkarmaması için ebeveynlerin duyarlılığına ihtiyaç vardır. Çağımızın hastalığı olarak da bilinen AIDS'e yol açan HIV virüsünün evlilik öncesinde tesbiti ve gerekli ön-



lemlerin alınması sağlıklı ve mutlu bir aile için artık bir gereklilik halini almıştır.

Ailenin Temel Fonksiyonları Nelerdir?

Ailenin en temel fonksiyonları, insan soyunun üremesini sağlaması; toplum kültürünün yeni nesillere aktarıldığı ve toplumsallaşmanın öğrenildiği bir eğitim ocağı görevi görmesi; insanların ihtiyaç duyduğu psikolojik ve manevî doyumun ve sosyal güvenliğin en yüksek düzeyde ve karşılıksız olarak sağlanması... gibi fonksiyonlardır. Aile, insanlara sevmeyi ve saymayı öğretir. Ailede sevgi yeniden üretilerek aile üyeleri arasında bunun paylaşılması sağlanır.

Ailenin yalnızca çocuk eğitiminde oynadığı ağırlıklı rolü düşünmek bile bu kurumun önemini kavramaya yetebilir. Bir çocuğun bedensel ve ruhsal gelişimi, o daha anne karnında iken başlamaktadır. Çocuk dünyaya gözünü aile ortamı içinde açmakta ve kişiliğinin biçimlenmesi burada başlamaktadır. Çocuğun aile ortamından aldığı etkiler onun kişiliğinde ve davranışların-



da ömür boyu kendisini göstermektedir. Çocuğun kişiliğinin oluşumunda okul ve çevrenin etkisi kuşkusuz önemli olmakla birlikte aile bunların hepsinden daha belirleyici bir yere sahiptir. Çocuk bireysel ve toplumsal yaşama ilişkin ilk bilgileri, ilk görgü kurallarını aile ortamında öğrenir.

Yukarıda ailenin yerine getirdiği ifade edilen fonksiyonların bazıları aile dışında kreş, okul, hastane, dernek, işyeri, kulüp...v.s. gibi başka ortamlarda da yerine getirilebilir. Ancak, insanlık tarihi, bunların en sağlıklı, kalıcı, düzenli, ekonomik ve başarılı bir biçimde aile içinde yerine getirildiğini ortaya koymuştur.

Ailenin fonksiyonlarını incelerken konuyu alternatif yaşam biçimleri ile birlikte ele almak ve aile ortamı ile buna alternatif olarak sunulan yaşam biçimlerini karşılaştırmak gerekmektedir. Aile kurumuna alternatif olarak ileri sürülen, bireylerin tek başına yaşaması ya da evlilik kurumunu dışlayan beraber yaşama modelleri, ilkel komünal yaşam biçimleri, çocukların aile ortamı dışında kreş, yuva gibi ortamlarda yetişti-



rilmesi toplum hayatında bazı sağlıksız ve çarpık sonuçlar üretebilmektedir. Psikologlar başta olmak üzere toplumbilimciler, aile ortamı dışında yetişen çocukların genellikle ruhsal bakımdan sağlıklı, dengeli ve uyumlu kişiler olamadıkları sonucuna ulaşmışlardır. Yine aile ortamı dışında yaşayan yetişkinler de duygusal doyuma ulaşamamakta ve ruhsal bakımdan sıkıntılarla karşılaşabilmektedirler. Toplum hayatında işlenen suçlar incelendiğinde suçluların önemli bir kısmının ya bir aileye mensup olmadıkları ya da iyi bir aile yaşamına sahip olmadıkları görülecektir.

Ailenin Sürekliliğini Ve Ailede Mutluluğu Sağlayan Psikolojik Faktörler Nelerdir?

İki kişinin bir araya gelerek birlikte yaşamaya karar vermesi onların hayatında çok önemli bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. Bundan sonraki hayatlarını birlikte sürdürme kararı vermeleri iki taraf için de gerektiğinde bireysel anlamdaki bir çok alışkanlıklarından, değer yargılarından ve kişisel özgürlüklerinden fedakârlıkta bulunma; yeni hayat arkadaşının kişisel de-



ğerlerine ve özelliklerine saygı gösterme ve gereğinde bunlara katlanma, paylaşmayı öğrenme anlamına gelmektedir. Bu, ailede “*ben*” anlayışı yerine “*biz*” anlayışının oturtulması ilkesidir ve aileyi aile yapan temel ilkelerden biridir.

Aile kurumunda mutluluğu ve sürekliliği sağlayan diğer temel faktörler hiç kuşkusuz karşılıklı *sevgi, saygı, özveride bulunma ve paylaşmayı öğrenme* gibi faktörlerdir. Aile bireylerinin sağlıklı ilişkiler kurulabilmesi, anılan bu değerlerin aile içinde yaşatılabilme gücüyle doğru orantılıdır.

Aile içinde sevginin yeniden üretilmesi ve bunun karşı tarafa ifade edilmesi evlilik birliğinin gücü bakımından çok önemlidir. Psikologların çözümlenmelerine göre insanlar sevgiyi yalnızca “sevmek” sözcüğü ile ifade etmezler. Bunun dışında birçok insan, onay ve takdir sözleri, hediyeleşme, beden dilini kullanma, karşıdakine nitelikli zaman ayırma ve katlanılan fedakârlıklarla da sevgisini ifade edebilir.

Eşlerin uyumlu birlikteliğinde ve aile mutluluğunda önemli rol oynayan bir faktör de sorunların çözümün-



de eşlerin kendilerini karşılıklı olarak birbirinin yerine koyması, bir başka deyişle **empati** yöntemini uygulamasıdır. Diğer tarafın aile içi ilişkilere ve doğabilecek sorunlara ve çatışma kaynaklarına nasıl baktığı ancak bu yöntemle en iyi bir şekilde anlaşılabilir. Empati yönteminin eşler arasındaki uyuma olumlu etkide bulunduğu hususu bilimsel çalışmalarla kanıtlanmıştır.

Bunların dışında başarılı bir aile birlikteliği için **zorluklarla mücadeleyi öğrenme, sorun çözme, temel ihtiyaçları karşılama, duyguları anlama, bireysel farklılıkları kabul, sağlıklı iletişim...**v.s. gibi psikolojik faktörlere dikkat edilmesi gereklidir.

Toplum hayatında ve gündelik insan ilişkilerinde görülen çatışmaların kaynağı araştırıldığında bazı önemli gerçeklere varılabilmektedir. Geçici olarak kurulan dostluk ve arkadaşlık ilişkilerinde, seyrek komşuluk ilişkilerinde ve buna benzer toplumsal ilişkilerde yaşanmayan gerilim ve çatışmalar aile içinde neden yaşanabilmektedir? Çünkü, aile bir birlikteliğin yürütülmesi sorumluluğunu eşlerin omuzlarına yüklemektedir. Evlilikle hayatlarını birleştiren çiftler, geçici olarak kurulan ve ciddi bir bedeli bulunmayan arka-



daşlık ilişkilerinden oldukça farklı olarak yeni bir yaşam boyutuna girmektedirler. Bu yeni yaşam boyutunda hem kurulan yuvanın yaşamın her boyutunda sürdürülebilirliği, hem eşlerin birinci derecedeki akrabaları ile ilişkilerin ayarlanması, hem de diğer sosyal çevreye uyum söz konusu olmaktadır.

Geçici ve sıradan ilişkilerin sorunsuz ve çatışmasız olabilmesi ne kadar doğalsa kalıcı ve sorumluluk gerektiren evlilik birliğinde sorunların ve çatışmaların ortaya çıkması da yine o kadar doğaldır. Çünkü, çoğunlukla düşünüldüğünün aksine burada ortaya çıkan sorunlar taraflardan birinin ya da her ikisinin **kötü insan** olması ile ilgili değildir. Ortaya çıkan çatışmaların kaynağı, birinci ilişki türünden farklı olarak ikincisinde, yapılması gereken ortak işlerin, paylaşılması gereken sorumlulukların ve çözülmesi gereken sorunların var olması ve var olacak olmasıdır. Yeni evlenen eşler özellikle buna hazırlıklı olmalıdırlar. Ortaya çıkma potansiyeli bulunan bir çok çatışma konusunun ve sorunun çözümüne ilişkin olarak nasıl bir davranış gösterileceği zihinlerde önceden işlenmelidir. Eşler arasında ortaya çıkan sorunların çözümünde bireylerin öncelikle kendilerine yönelik olarak **kendini tanıma** yante-



mini uygulamaları büyük yarar sağlayacaktır. Aileyi oluşturan bireyler, kendi iç dünyalarına yoğun olarak yönelmeli, kendisini tanımalı ve gerekirse kendisiyle ciddi olarak hesaplaşmalıdırlar. Kendisi hakkında derin düşünmeyen benmerkezci bireylerin ilişki ve iletişim sorunlarını daha çok yaşadığı gözlemlenmektedir.

Psikologların, sorunlu ilişkilere sahip insanlara yaptığı öneriler arasında; orta bir noktada buluşma ve uzlaşmaya çalışma, karşı tarafın öncelikle kötü niyetli olmadığına ve kendisinin onu yanlış anlamış olabileceğine ihtimal verme, karşı tarafın kendisi hakkında kötü düşündüğü kabulüyle tepkisini beden dilinde yansıtmama, zaman zaman aile içinde gündemli olarak oturumlar yapma, eşlerin birbirlerini değiştirmeye çalışmaması, şefkatli ve affedici olma gibi öneriler önemli bir yer tutmaktadır.

Sosyal Çevrenin Evlilik Birliğine ve Ailedeki Uyuma Etkisi Nedir?

Karşı cinsten iki kişinin evlilik yolu ile bir aile kurmaları yalnızca kendilerini ilgilendiren bir durum de-



ğildir. Sanayi ve hizmetler sektörünün genişlemesi ile değişen toplum yapısı akrabalık bağlarında gevşemeye yol açsa da hem erkek hem de kadın eşin aileleri, iki tarafın akrabaları ve hattâ komşular ister istemez yeni aile ile sosyal ilişkilerde bulunacaktır. Hele Türk toplumu gibi akrabalık ilişkilerinin ve aile bağlarının büyük ölçüde sürdürüldüğü bir toplumda bu konu çok önem kazanmaktadır.

Bir toplumun gücünün güçlü ailelerden doğacağı gerçeği kabul edilmelidir. Güçlü aile ise bireyci yaklaşımlarla değil aileyi ve toplumsal bağları önemseyen yaklaşımlarla ayakta tutulabilir. Bununla birlikte yeni kurulan evliliklerde toplumsal bağların korunmasına özen göstermek, sosyal çevrenin bu evlilikleri tamamen biçimlendirmesi anlamına gelmemelidir. Türk toplumunda birinci derecede akrabaların etkisi hem evlilik öncesinde, hem evliliklerin kurulmasında ve hem de evlilik kurulduktan sonra önemli derecede söz konusu olabilmektedir. Genç aile üyesinin evliliğe karar vermesinde aile içinde açık bir müzakerenin yapılması sağlıklı ve doğru bir karar verilmesi için dikkat edilmesi gereken bir husustur. Ancak burada aileler,



evlenme düşüncesindeki gençlerin iradesinin önüne geçmemeye dikkat etmelidir. Çünkü yeni kurulacak hayatı sürdürecektir olanlar evlenme niyetindeki gençlerdir. Eşlerin anne ve babalarının katkısı, tecrübelerini aktarma, yol gösterme, tavsiye etme ve yönlendirme sınırını aşarak onların yerine nihai kararı verme noktasına varmamalıdır. Aile zoru ile yapılan bir çok evliliğin hüsrana sonuçlandığı gözlenmektedir. Evlenme kararının verilmesinde anne-babaların yol gösterici olarak ve kendi hayat tecrübelerine dayanarak verecekleri katkı, genç erkek ve kızların kararlarındaki gerçekçi olmayan, duygusal ağırlıklı davranışlarına karşı bir denge unsuru olarak görülebilir.

Evlilik Birliğinde Ortaya Çıkabilecek Sorunlar Nelerdir?

A. Maddî Sorunlar: Aile birliğinin karşılaştığı tehlikelerin en önemlilerinden birisi maddî sıkıntılardır. Maddî sıkıntıların sorun boyutuna yükselmesiyle aile birliğinin sürdürülebilirliğinin tehlikeye girdiği çokça görülen bir durumdur. Kişi başına düşen gelir düzeyi-



nin düşük olduğu ülkemizde, bir ailenin, geçimini rahatça sağlayabilecek bir gelire sahip olmaması ya da mevcut gelirin kesilmesi gibi durumlarda aile içinde büyük huzursuzluklar doğabilmektedir. Huzursuzluğun ileri bir aşamaya varması durumunda bir çok ailenin dağıldığı görülmektedir. Evlilik birliği kuran eşler geçim zorluklarını önceden dikkate almalıydılar. Ekonomik sıkıntılara birlikte katlanılması ve zorluklara karşı birlikte mücadele edilmesi durumunda zor günler daha kolay atlatılabilir.

B. İletişim Sorunları: Psikologlar, iletişimi bilgi almak, bilgi vermek, bilgiyi yaymak ve başkalarıyla paylaşmak, başkalarıyla bağlantı kurmak ve onlarla birlikte olmak olarak tanımlamaktadırlar. Yine psikologlara göre iletişim temel bir insan ihtiyacıdır. İnsanlarla iletişim kurmayı başaramayan insan sağlıklı bir insan olduğu gibi kendi iç gerilimleri ile başbaşa ve bunalımlı bir insan olarak da görülmektedir. İnsanlar arası ilişkilerde yaşanan sorunların çoğunun iletişimsizlik ya da bozuk iletişimden kaynaklandığını kabul etmek gerekir. İletişim sorunu eşler arasında yaşanabileceği gibi ebeveynler ile çocuklar arasında ya da evli çiftlerle ebeveynler arasında yaşanabilir.



1) Eşler Arası İletişim Sorunları

Bir çok ailenin dağılması ile sonuçlanabilen iletişim sorunlarının nedenleri çeşitlidir. Bunların başında birbirini iyi tanıyamama gelmektedir. Genellikle birbirini önceden iyi tanımayan eşler arasında, aile içinde kişilik uyumsuzlukları doğabilmekte ve ciddi geçimsizlikler yaşanabilmektedir. Karşılıklı olarak birbirinin huy ve davranışlarını iyi bilen insanlar arasında kurulan evlilikler ise daha başarılı olarak yürüyebilmektedir. Bu nedenle evlenme kararı verilmeden önce evlenecek kişilerin birbirini iyi tanıması gerekir. Evlilik sonrasında **kişilik çatışmalarından** kaynaklanan sorunların ortaya çıktığı durumlarda yapılması gereken şey, işi aile birliğini bozma noktasına vordirmeden birbirini anlayarak sorunları çözmeye çalışmak olabilir. İnsan ilişkilerinde empati (kendisini karşıdakinin yerine koyma) yönteminin en çok uygulanması gereken yer burasıdır.

Ailelerde karı-koca ilişkilerinde gözlemlenen psiko-sosyal sorunlardan önemli birisi evli kadınların çoğunun yakınma konusu olup, aile içinde kendi varlıkları-



nı rahatlıkla ortaya koyamamaları, kocalarının kendi kişiliklerine yeterince değer vermediği duygusuna sahip olmalarıdır. Bazı araştırmalarda bu tür bir sorunu bulunduğunu ifade eden evli kadınların oranı %80 gibi çok yüksek düzeyde çıkmaktadır. Bu sorunu, özellikle gününü evde geçiren kadın eşlerin yakınma konusu olan bir başka konuyla birlikte düşünmek gerekir. Ev kadınlarının çoğu, kocalarının akşam eve geldiğinde kendilerinin günlerini nasıl geçirdiğini merak edip sormadığından ve kendi günlük faaliyetleri hakkında da bilgi vermediğinden yakınmaktadırlar. Oysa, bu çalışmanın başka yerlerinde de ifade edildiği gibi evlilik kurumunun en önemli dayanaklarından birisi eşine değer vermek ve onunla paylaşmayı başarabilmektir. İş hayatının yorgunluğu eşlerin ve aile bireylerinin birbirlerini ihmal etmelerine yol açmamalıdır.

Eşler, karşılıklı olarak birbirlerinin sevip değer verdiği ve sevmediği hususları dikkate almalıdırlar. Bu husus, eşe verilen değer ve ona gösterilen saygının somut bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Sevilen ve sevilmeyen renk ve yemek çeşidinden giyecek ve çiçek türüne kadar bir çok konu burada sıralanabilir.



2) Ebeveynlerle İlgili İletişim Sorunları

Evlilik birliğinde ortaya çıkan sorun kaynaklarından birisi yukarıda da değinildiği gibi ebeveynlerle ilişkiler olabilmektedir. Evlilik birliği kurulduktan sonra eşlerin aileleri ile ilişkiler daha da önem kazanmaktadır. Toplum yaşamında en sık görülen durum, eşlerin aileleri ile ve özellikle de erkek eşin ailesi ile sağlıklı ilişkilerin kurulmasında yaşanan zorluklardır. Bilindiği gibi **gelin-kaynana çatışması** toplumumuzda çok yaygın olarak yaşanan bir sorun kaynağıdır. Psikologlar, insanlar arasında yaşanan iletişim sorunlarının çoğunun **duygusal olgunluğa** ulaşmamış insanlar arasında ortaya çıktığını tesbit etmişlerdir. Genç veya yaşlı olsun bir insan sevgi, saygı ve benzeri beklenti içeren ilişkilerinde olgunlaşmamış bir yapıya sahip olabilmekte, bu da çatışmaya yol açabilmektedir. Gelin-kaynana ilişkilerinde yaşanan çatışma daha çok duygusal olgunluğa ulaşmamış bireyler arasında görülmektedir.

Ebeveynlerle yaşanan sorunlu ilişkilerde, her özel durumda farklı bir çözüm yolu izlenebilir. Ancak genel



olarak bu noktada izlenmesi gereken yol, her iki eşin ailesi ile kurulacak ilişkilerin iyi ayarlanmasıdır. Eşlerin anne-babalarının aile içi ilişkilere olumsuz etkide bulunmaya başladıkları noktada çiftler ortak bir tutum belirleyebilirler. Toplum gerçeği ışığında bakıldığında onlar ne yok sayılabilir ne de yeni aile birliği tamamen onların belirleyici iradesine bırakılabilir. Türk toplumunda bu noktada gözlemlenen en büyük eksiklik, düşüncelerin karşılıklı olarak bildirilmemesi, birbirini dinlememe, eksik bilgi ve ön yargı ile hareket edilmesi gibi durumlardır. Deyim yerinde ise taraflar, birbirleri hakkında **niyet okuma** yöntemini uygulayarak ilişkilerde bulunmakta ve çatışmaya girmektedirler. Niyet okuma yönteminin en çok uygulandığı durumlardan birisi gelin-kaynana ilişkileridir. Oysa zihinlerde yerleşmiş bulunan gelin ve kaynana kavramları ile ilgili ön yargılar silinerek taraflar birbirine iyi niyetle ve iyimser olarak yaklaşsalar sorun doğmayacak ya da varolan sorunlar azalacaktır. Yeni evlenen eşler, ebeveynlerle ilişkilerde sorunlu durumların ortaya çıkmaması ya da çıkmışsa kolayca çözülmesi için, önceden uygun çözüm yöntemlerini zihinlerinde geliştirerek hareket etmelidirler.



3) Çocuklarla İlgili İletişim Sorunları

Aile içinde iletişimin çok önem kazandığı bir yer de anne-babanın çocuklarla olan iletişimidir. Denilebilir ki aile içi ilişkilerin yarısını ebeveynlerin çocuklarla olan ilişkileri oluşturmaktadır. Çocuklarla sağlıklı ilişki kurulabilmesi onlarla olan iletişime bağlıdır. Anne-baba, yetişkinlerden çok farklı bir yapıda olan çocuğun ruh dünyasını iyi bilmek zorundadırlar. Çocuklarla iletişimde bilinçli olmayan ebeveyn sayısının toplumumuzda oldukça yüksek olduğu bilinmektedir. Çocuğun dilinden anlamayan ya da anladığı halde çocuk psikolojisine uygun davranışlarda bulunmayan anne-babalar ciddi derecede **iletişim kazaları** ile karşılaşacaklar, hattâ iletişim kazaları ile dolu bir yaşam süreceklerdir. İletişim kazaları üst üste geldikçe ebeveyn-çocuk ilişkisi istenmeyen bir şekil alacak ve ebeveynler açısından itaatsizlik-saygısızlık; çocuklar açısından ise şiddet olarak algılanacak olan uygulamalar gündeme gelebilecektir.

Anne-babanın çocuklarla olan ilişkisinde dikkat etmesi gereken en önemli ilkeler arasında çocuğu **anla-**



ma çabası, ilkelilik ve tutarlılık gelmektedir. Çocuğu anlamaya çalışmadan onunla sağlıklı diyalog kuramaz. Bu nedenle çocuğu önemsemek, ona önemsenmediğini hissettirmek çok önemlidir ve bu da ancak çocukla ilgili sorunlarda kendisiyle konuşularak gösterilebilir. Anne-baba, çocuğu dinlemeden kendi kafalarındaki hazır çözümleri ona dayatmamalıdır. Akıl ve ruh sağlığı bakımından dengeli ve uyumlu çocuklar yetiştirilebilmesi, sorunların onlarla konuşularak ortak çözüme varılması ile mümkündür. İlkelilik de çocuklarla iletişimde çok büyük öneme sahiptir. Sorumlu bir kişilik yapısına ve düzenli bir yaşam tarzına sahip çocuklar, genellikle ilkeli anne-babaların yetiştirdiği çocuklardır. İlkeli yetiştirilen çocuklar aynı zamanda sağlam bir karakter yapısına sahip olarak büyürler. Tutarlılığın da aile içinde ebeveyn-çocuk ilişkilerindeki önemi büyüktür. Hassas ve dikkatli bir zihin yapısına sahip olan çocuklar, anne-babaların, aile içindeki davranışlarında ve koyduğu kurallarda ne kadar tutarlı olduğuna çok dikkat etmektedirler. Çocuklar, en küçük bir tutarsızlığı bile affetmemekte ve bunu davranışlarına yansıtılmaktadırlar. İlkeli ve tutarlı davranış-



larda bulunmayan anne-babaların çocukları, sorumluluk düzeyi düşük davranışlarla ve aile içinde sürekli taviz koparıcı hareketlerle bir huzursuzluk kaynağı olabilmektedirler.

C. Çevresel Sorunlar: Aile üyelerinin iş hayatı ve komşuluk ilişkileri gibi faktörler de aile içinde bazı sorunların doğmasına yol açabilmektedir. İş hayatı ile aile hayatı arasında denge kurulamaması durumunda sorun yumağına bürünen ailelerle sık karşılaşılabilir. Çalışma hayatındaki iş yükünün ağırlığı, çalışma saatlerinin düzensizliği gibi faktörlerden kaynaklanabilen stres, yorgunluk ve benzeri durumlar ile eve geç gelmeden kaynaklanan sorunlar aile içinde eşle ve çocuklarla olan iletişime yansıtıldığı ölçüde aile içinde sorunlar yaşanabilmektedir. İş hayatını aile hayatının önüne geçiren eş doğal olarak aile üyeleri ile olan iletişim ve ilgisini azaltmak zorunda kalacaktır. Aile içinde iletişim kopukluğu ve ilgi eksikliği başlı başına bir sorun kaynağıdır. Çünkü aile üyelerinin karşılıklı olarak birbirlerinden ilgi beklentisi bulunmaktadır.



Bunun dışında aileleri tehdit eden bir sorun da daha çok kadınlar arasında görülen çevreye özenme, taklit ve moda tutkusu olabilmektedir. Dar ve sabit gelirlili ailelerde, ailenin ekonomik düzeyini zorlayacak biçimde harcamalara yönelen tüketim eğilimleri aile uyumunu ve huzurunu bozabilmektedir. Komşuluk ilişkileri, gösteriş ve maddî rekabet tuzağına düşülmeden yürütülmeli ve komşuluk ilişkilerinden psiko-sosyal doyum sağlanmaya çalışılmalıdır.

Aileyi etkileyen çevresel sorunlar arasında son yıllarda giderek büyük bir sorun haline gelen uyuşturucu kullanımı, kentlerde görülen, gençlerin çeteleşmesi olguları da sayılmalıdır. Büyük kentlerde gençler arasında uyuşturucu kullanımı artmakta ve bu yüzden bir çok ailede büyük sarsıntılar yaşanmaktadır. Gençlerin uyuşturucudan ve çete olaylarından korunabilmesi ailelerin çocukları ile yakından ilgilenmelerine ve onlardan ilgi ve sevgilerini esirgememelerine bağlıdır. İki eşin de çalıştığı ailelerde çocukların karşı karşıya bulunduğu ilgisizlik veya ilgi eksikliği sorununa mutlaka uygun çözüm yolları bulunmalıdır.



II. BÖLÜM: AİLEVÎ SORUNLARIN ÇÖZÜM YOLLARI

A. Aile İçi Çözüm Yolları: Bir evlilik birliğinde ortaya çıkan sorunun çözüm yeri her şeyden önce yine o birlik olmalıdır. Eşler, karşılıklı konuşma ve anlaşmayla sorunun kaynağını bulabilir ve her iki tarafın da sorunun giderilmesinde kendisine düşen sorumluluğu kabullenmesiyle çözüme ulaşılabilir. En kestirme ve en uygun çözüm yolu bu olmalıdır. Burada eşlerin aile birliğinin devamı için gösterecekleri çaba ve katlanacakları **özveri** çok önemli rol oynayacaktır. Sorunlu durumun ortadan kaldırılması için gösterilecek gayretler ve tekrar tekrar yapılacak değişik **çözüm denemeleri** mutlaka olumlu bir sonuç verecektir.

Ailelerin yaşadığı sorunların çözümünde onlara sağlanacak bilgi desteğinin önemi büyüktür. Bu açıdan bakıldığında ülkemizde aile içi ilişkiler, insan ilişkileri ve iletişim psikolojisi alanında oldukça zengin bir yayın birikiminin bulunduğu görülmektedir. Hem teorik hem pratik olarak hazırlanmış olan ve aile içi ilişkiler-



de yol gösterici nitelikteki yayınların izlenmesi uyumlu aile birlikteliklerine katkıda bulunabilir.

B. Aile Dışındaki Çözüm Yolları:

1- *Profesyonel Yardım Alma:* Aile içinde yaşanan ve daha çok iletişim kaynaklı olan sorunların çözümünde aile uzmanı, çocuk gelişimci, sosyal hizmet uzmanı, psikolog, psikiyatrist ve benzeri meslek erbabından yardım alınabilir. Sözü edilen meslek erbabı, kendi alanlarında yetişmiş birer uzmandır ve alanlarında sahip oldukları donanım ölçüsünde sorunlu ailelere yardımcı olabilirler. Bu uzmanlar, aile bireylerine, her şeyden önce sorunlarını doğru ve ayrıntılı olarak tanımlamalarında yardımcı olacak ve çözümde katkıda bulunabilecektir. Aile üyelerinin ihmal ettikleri değişik yöntemleri önererek ve sorunların çözümü konusunda farklı düşünme yollarını tavsiye ederek onlara yol gösterici olacaktır.

2- *Sosyal Çevrenin Çözümüne Katkısı:* Sanıldığı gibi sosyal çevre aile birliğinin uyumuna mutlaka olumsuz



etkide bulunmaz. Eşler arasında ve aile içinde ortaya çıkan sorunların çözümünde sosyal çevrenin yapıcı katkısı, arabulucu olarak çokça görülebilmektedir. Türk toplumu gibi, birincil ilişkilerin yüksek düzeyde olduğu, aile büyüklerinin yol göstericiliğinin halâ önemsendiği toplumlarda sosyal çevrenin olumlu rolü, aile içindeki sorunun *yargı yolu* aşamasına varmasından ve ailenin dağılmasından önce önemli bir ara formül olarak kabul edilebilir. Eşlerin ebeveynleri, kendi tecrübelerine dayanarak eşler arasında çıkan sorunların çözümü konusunda yol gösterici olabilmektedirler. Bunun dışında eşlerin yakın arkadaşları, komşuları da aile içinde doğan sorunlara, bu aileyle ilişkilerindeki yakınlığa bağlı olarak çözüm bulabilmektedirler.

3- *Kanunî Çözüm Yolları:* Aile içinde ve yakın çevrenin yardımları ile ailevi sorunların çözülemediği durumlarda sorunların kanun yolu ile çözümü yoluna gidilmektedir. Devletin aile sorunlarına getirdiği çözüm yolları birkaç aşamalı ve çeşitlidir. Kurumlar ve kanunlar bağlamında bunlar şöyle sıralanabilir:

a) *Aile Danışma Merkezleri:* Aile Danışma Merkezleri (ADM), ailelerin ekonomik, sosyal, kültürel



ve psikolojik sorunlarla baş edebilmeleri için korunması, desteklenmesi ve güçlendirilmesi amacıyla açılan merkezlerdir. ADM'ler, 6 Haziran 1997 tarihli ve 23011 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK) Kanununun 3. maddesinin "e" bendinin 8. fıkrasına dayanılarak açılmıştır. Halen ülkemizde 20 tane ADM hizmet vermektedir. Bunlar, Adana, Ankara, Antalya, Balıkesir, Batman, Burdur, Giresun, Isparta, İçel, İzmir, Kocaeli, Konya, Ordu, Samsun, Sinop, Trabzon, Van, Zonguldak, Yalova ve Kilis'te bulunmaktadır. ADM'lere telefonla veya bizzat giderek başvuruda bulunulabilmektedir. Verilen hizmet karşılığında bir ücret alınmadığı gibi başvurular ve verilen hizmetlerle ilgili bilgiler gizli tutulmaktadır.

Bu merkezler, aile yaşamını korumak, desteklemek ve sorunların çözümüne yardımcı olmak amacıyla aile bireylerine yönelik koruyucu-önleyici, eğitici-geliştirici, tedavi ve rehabilite edici hizmetlerin yanı sıra rehberlik ve danışmanlık hizmetleri de vermektedir.



ADM'ler, 11 Eylül 2001 tarihli ve 102 sayılı Bakan Onayı ile yürürlüğe giren **Aile Danışma Merkezi Çalışma Esasları Hakkında Yönerge** doğrultusunda hizmetlerini yürütmektedirler.

ADM'lerde, aile hayatının geliştirilmesi ve güçlendirilmesi yoluyla ailenin refahı, mutluluğu ve bütünlüğünün sağlanması; uyumlu aile ilişkilerine katkıda bulunulması, aileyi bir arada tutan bağların kuvvetlendirilmesi, aile üyelerinin kişiliklerinin sağlıklı biçimde gelişmesi, birey olma potansiyellerinin güçlendirilmesi ve sosyal yaşama uyumlarının sağlanması, sağlıklı çocuk yetiştirme bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi ile aile sisteminde özgürlük, sorumluluk ve sosyal değerler arasında bir denge sağlanması amaçlanmaktadır.

ADM'ler, yukarıda anılan yönerge gereği hizmetlerini sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimci, hekim ve avukat kadrolarında çalışan personel aracılığı ile vermektedir. Ülkemizde mevcut ADM'ler şunlardır:



AİLE DANIŞMA MERKEZLERİ

ADM'lerin Bulunduğu Yerler	Adresi	Telefon	Açılış Tarihi
1 Isparta	Hastane Cad. Nebil Sok. İl Sosyal Hizmetler binası 1.Kat Isparta	0(246)2234940	28.02.2001
2 Trabzon	Islahane Sok.No:6 Trabzon	0(462)2301974	01.03.2001
3 Samsun	Eski Vilayet Binası Kat: 2 Samsun	0(362)4330615	31.12.2002
4 Konya	Abdulaziz Mah. Kazım Karabekir Cd. Hoca Hasan Sok. SHÇEK Apt. No:3 Kat:3 Meram/Konya	0(332)3514452	19.03.2001
5 Sinop	Uğur Mumcu Meydanı 2.Konak Çıkmazı Denizciler Apt. İl Sosyal Hizmetler Binası No:1/1 5700 Sinop	0(368)2615227	19.03.2001
6 Van	Cumhuriyet Cad. 5.Sok. No:8 Van	0(432)2151310	19.03.2001
7 Kocaeli	İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Ek hizmet binası 1.Kat E-5 Karayolu Kocaeli	0(262)3221791	19.03.2001
8 İzmir	Gazi Bulvarı No:81 Kat:3 Çankaya İl Sosyal Hizmetler Ek Hizmet Binası İzmir	0(232)4419329	19.03.2001
9 Burdur	Cumhuriyet Meydanı Özel İdare İşhanı Kat:3 Burdur	0(248)2335109	20.03.2001



ADM'lerin Bulunduğu Yerler	Adresi	Telefon	Açılış Tarihi
10 İçel	Camışerif Mah. İstiklal Cad. İstasyon Karşısı İl Sos. Hiz.Md. İçel	0(237)6107108	23.03.2001
11 Balıkesir	Plevne Mah. Şehit Birol Koç Cad. No:10 Balıkesir	0(266)2492973	29.03.2001
12 Adana	Yeni Valilik D Blok 1.Kat ADANA	0(322)4331011	29.03.2001
13 Batman	Ziya Gökalp Mah. 1715.Sok. No: 20 Batman	0(488)2147626	16.01.2002
14 Antalya	Deniz Mah. 121.Sok. Nenehatun Apt. No:10/2 Antalya	0(242)2485195	04.04.2002
15 Giresun	Şeyhkeramet Mah.Gönül Sok. No: 8 Giresun	0(554)2122554	16.10.2002
16 Ankara	8.Cad 76 Sok. No:33/3 Emek- Ankara	0(312)2125203	25.10.2002
17 Ordu	Akyazı Mah.Mehmetçik Bulvarı Plaj Yolu No : 30 Ordu	0(452)2339377	11.04.2003
18 Zonguldak	Bağlılık Cad. Kadirga Yokuşu No : 14 Zonguldak	0(372)2520417	30.03.2003
19 Yalova	Yalova Valilik Binası 1. Kat 80 Yıl Yalova	0(226)8138999	27.10.2003
20 Kilis	Ekrem Çetin Mah. Vali Güner Özmen Bul. SHÇEK İl Müd. Binası 2.kat Kilis	0(348)8132548	21.05.2004



ADM'lerde, bunun dışında ve gerekli durumlarda 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun (AKDK) yaşama geçirilmesi konusunda aile bireyleri eğitilerek desteklenmekte, rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmektedir.

b) Ailenin Korunmasına Dair Kanun: 14 Ocak 1998 tarihli ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun (AKDK), Aile ve Kadından sorumlu Devlet Bakanlığınca hazırlanmıştır. Aile bireylerini aile içi şiddete karşı **koruma** amacı güdülen hazırlanan AKDK, eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kalması durumunda bunu kendisinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi üzerine Aile Mahkemesi Hakiminin hükmedeceği koruma tedbirlerini öngörmektedir. Buna göre, hakim, aile içinde şiddete veya korkuya yol açacak davranışta bulunulmamasına, aile üyelerinden birine şiddet uygulayan diğer aile bireyinin en fazla 6 ay süreyle evden uzaklaştırılmasına, aile üyelerinin eşyalarına zarar vermesinin önlenmesine...v.s. hükmedebilir.



Öngörülen sürede durumun düzelmemesi karşısında tutuklama ve hürriyeti bağlayıcı ceza gündeme gelebilmektedir.

c) Aile Mahkemeleri: Aile Mahkemeleri, 9 Ocak 2003 tarihinde kabul edilen ve 18 Ocak 2003 tarihinde yürürlüğe giren 4787 sayılı kanunla kurulmuştur. Uzmanlık mahkemesi niteliğinde olan bu mahkemeler aile hukukundan doğan dava ve işlere bakmakla görevlidir. Bu kanun yürürlüğe girmeden önce aile hukukundan doğan dava ve işlere Asliye Hukuk Mahkemeleri bakmakta idi. İllerin tamamında ve merkez nüfusu yüz binin üzerindeki ilçelerde kurulacak olan Aile Mahkemelerinde görev yapacak olan hakimlerin evli ve çocuk sahibi olması, 30 yaşını doldurmuş olması ve uzmanlık mahkemesi olmasının gereği olarak aile hukuku alanında yüksek lisans yapmış olması tercih nedeni sayılmaktadır. Aile Mahkemeleri, davanın esasına girmeden önce psikolog, pedagog (eğitimci) ve sosyal çalışmacılardan da yararlanmaktadır.

Aile Mahkemelerinin çalışması, ailenin varlık ve bütünlüğünü, ailedeki huzuru korumayı önceleyen bir



esasa dayanmaktadır. Bir başka deyişle, Mahkeme, önüne gelen davada önce aile içindeki sorunların tesbiti amacıyla yukarıda anılan uzmanlardan yararlanır ve sorunların barış yoluyla çözülmesini teşvik eder. Aile bireyleri arasında barış sağlanamadığı durumlarda yargılamaya devam edilir ve esas hakkında karar verilir.

Mahkemenin koruyucu, eğitici ve sosyal önlemleri bulunmaktadır. Buna göre Mahkeme, yetişkin aile bireylerini aile içinde taşıdıkları yükümlülükler konusunda uyarıp uzlaştırmaya, gereğinde bunları sosyal hizmet kurumlarına, huzurevlerine yerleştirmeye ve meslek edinme kursuna veya eğitim kurumuna vermeye karar verebilir. Çocuklar hakkında ise onların bakım ve gözetimine ilişkin nafaka yükümlülükleri konusunda gerekli önlemleri almaya, bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunan çocuklarla manen terkedilmiş çocukları anne ve babadan alarak bir aile yanına veya resmî ya da özel sağlık veya eğitim kurumuna yerleştirmeye karar verebilir.

d) Medenî Kanun'da Aile ile İlgili Bazı Hükümler:
2002 yılının başında yürürlüğe giren Türk Medenî Ka-



nunu, evlilik birliğinde eşler arasında haklar ve sorumluluklar bakımından salt bir eşitlik getirmiştir. Kocanın evlilik birliğinin reisi olduğu hükmü yeni yasada kaldırılarak eşlerin aileyi birlikte yönetmeleri hükmü getirilmiştir. Bunun dışında eşlerin, oturacakları konutu birlikte seçmeleri, evin harcamalarına her iki eşin de katılması, evlilik birliğinin sürekli ihtiyaçları için eşlerden her birinin aile birliğini temsil etmesi, eşlerden birinin izni olmadan diğer eşin çalışma hayatına girebilmesi, kadının, sulh hakiminden izin almadan hukukî işlemler yapabilmesi gibi yeni düzenlemeler de getirilmiştir.

Dava Hakları ve Boşanma Sebepleri: Türk Medenî Kanunu'nun 148-152. maddeleri, eşlerden her birinin şartların gerçekleşmesi durumunda evliliğin iptal edilmesi için ***dava haklarını*** düzenlemektedir. Buna göre, evliliğin kurulmasında ortaya çıkan ayırt etme gücünden yoksunluk; yanılma, aldatma, korkutma gibi durumlarla evliliğin yapılmış olduğunun anlaşılması halinde eşlerden herhangi biri 6 ay içinde ***evliliğin iptali*** için başvuruda bulunabilir. Burada eşlerden birinin, diğerinin özel durumları konusunda yanıtılması



veya korkutulması yoluyla evlenmesinin sağlanması söz konusudur. Kanun, bu yolla kurulan evliliklerin iptal edilebilmesi için yanıtılan veya korkutulan tarafa bir hak vermektedir. Evlenme üzerinden 5 yıl geçtikten sonra bu hak düşer.

Türk Medenî Kanunu'nun 161-166. maddeleri arasında ise eşlerin **boşanma sebepleri** düzenlenmektedir. Buna göre zina; hayata kast, onur kırıcı ve pek kötü davranış; suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme; eşi ve evi terk; akıl hastalığı; evlilik birliğinin sarsılması gibi durumlarda eşlerden her birisi boşanma davası açma hakkına sahip olur.

Medenî Kanununun 174-176. maddeleri, boşanma ile menfaatleri zarar gören veya yoksulluğa düşen ve kusursuz ya da az kusurlu olan tarafın diğer taraftan **maddî ve manevî tazminat** haklarını düzenlemektedir. Maddî tazminat düzenlemesindeki anlayış, evlilik birliğinde menfaati bulunan eşlerin boşanma ile bu ortak yararlardan mahrum kalmasına dayanmaktadır. Dolayısıyla yasa koyucu, boşanma ile birlikte kusursuz veya daha az kusurlu olan tarafın mahrum kaldığı



maddî imkânlarla karşılık olarak diğer taraftan maddî tazminat isteme hakkını tanımıştır. Manevî tazminat ise birçok boşanma olayında görüldüğü gibi eşlerden birinin gururunun incinmesi, kişilik haklarının çiğnenmesi, boşanmanın toplum tarafından duyulması ile birlikte acı, üzüntü, elem duyması, hattâ bazı durumlarda ruhsal bunalıma düşmesi gibi durumlar için öngörülmüş bir haktır. Böyle durumlarda kusursuz veya daha az kusurlu eş, diğerinden yaşadığı manevî acılara karşılık olarak uygun miktarda bir para isteyebilir.

Mal rejimi: Eşler arasında malların sahipliği ile ilgili **mal rejimi** konusu ise Türk Medenî Kanunu'nun 202. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre eşler evlenirken herhangi bir işlem yapmadan yasanın belirlediği yasal mal rejimini benimsemiş olacaklar ya da yasal mal rejimini benimsemiyorlarsa evlilik sırasında yapacakları bir mal rejimi sözleşmesi ile diğer mal rejimlerinden birini tercih edeceklerdir. Ülkemizde yasal mal rejimi, 2002 yılının başına kadar **mal ayrılığı rejimi** iken o günden başlayarak benimsenen yasal mal rejimi **edinilmiş mallara katılma** rejimidir. Mal ayrılığı rejiminde bir menkul veya gayrimenkul mal ki-



min üzerine kayıtlı ise mal onundur ve dilediği gibi tasarruf edebilir, ayrıca boşanma olması durumunda herkes ayrılırken kendi malını alarak ayrılır. Bunun yasal rejim olduğu dönemde kadınların mağdur olduğu yaklaşımını benimseyen yasa koyucu bir değişikliğe giderek kadınların korunması amacıyla edinilmiş mallara katılma rejimini yasal mal rejimi olarak benimsemiştir. Edinilmiş mallara katılma rejiminde ise evlilik süresince elde edilen mallar her iki eşe ait kabul edilmektedir. Eşlerin, yasal mal rejimi dışında kabul edebilecekleri diğer mal rejimleri, **mal ayrılığı**, **paylaşmalı mal ayrılığı** ve **mal ortaklığı** rejimleridir. Seçimlik rejimlerden paylaşmalı mal ayrılığı rejiminde eşlerin evlilik süresince edindiği malların evliliğin sona ermesinde eşit olarak paylaşılması söz konusudur. Ancak paylaşmada işletmelerin ekonomik bütünlüğünün korunması gözetilir. Mal ortaklığı rejimi de Medenî Kanunun seçimlik mal rejimlerinden biridir. Eşlerin evlenirken yapacakları mal rejimi sözleşmesi ile benimseyebilecekleri ve daha esnek uygulamalara olanak veren bu rejimde farklı türler vardır. **Genel mal ortaklığı**nda eşlerin kişisel malları dışındaki malların-



dan oluşan ortaklık malları hakkında tek başına tasarrufta bulunma imkânı bulunmamaktadır. Eşler **sınırlı mal ortaklığı** rejimi türünü benimseyerek sadece edinilmiş malları ortak mal olarak kabul edebilirler. Bunun dışında **diğer mal ortaklıklarında** eşler belirli bir malı veya belirli bir geliri mal ortaklığının dışında tutabilirler.

Türkiye’de Evlilikler Ve Boşanmalara İlişkin Son Yıllara Ait Bazı Sayısal Göstergeler

Ülkemizde 2000 yılında 461.417 olan evlenme sayısı 2001 yılında 453.213’e gerilemiştir. Bu sayı 2002 yılında biraz daha gerileyerek 447.820’ye düşmüştür. Nüfus artışına rağmen evlenme sayısındaki bu sayısal düşme nasıl açıklanabilir? Bu noktada iki faktöre dikkat çekmek gerekir. Bilindiği gibi eğitim seviyesinin yükselmesi ile birlikte genel olarak tüm toplumlarda evlenme yaşı yükselmektedir. Bunun, Türk toplumunda da etkisi görülmektedir. Ancak Türkiye’de, evlenme oranlarının düşmesinde ikinci bir faktör de önem kazanmaktadır. Bu da yakın dönemlerde yaşanan eko-



nomik krizlerin evlenme sayısında düşmeye ve evlenme yaşında yükselmeye yol açması gerçeğidir. Ekonomik sıkıntılar içinde bulunan ve işsiz durumda olan gençler evlenmeyi hep ileri bir tarihe ertelemek zorunda kalmaktadırlar. Bunların dışında, evlilik yerine “birlikte” yaşama modelinin tercih edilmesi de evlenme sayısını azaltan etkenlerden sayılabilir.

Boşanma oranlarına bakıldığında ülkemizde 2000 yılında 34.862 boşanma görülürken 2001 yılında bu sayı 50.402’ye yükselmiştir. 2002 yılında ise boşanan aile sayısında biraz daha artış olmuş ve sayı 51.096’ya yükselmiştir. Boşanma sayılarında ve oranlarında görülen artış aslında toplumsal yapı bakımından önemli bir tehlikeye işaret etmektedir. Türk toplumunda modernleşme, kentleşme, kadının çalışma hayatındaki yerinin büyümesi, ekonomik krizler...v.s. boşanma oranlarını yükseltmektedir. Türk toplumunun gücünün aile yapısından ve aile bağlarından kaynaklandığı gerçeği düşünüldüğünde dünyadaki oranlara göre oldukça düşük olmasına rağmen boşanmaların artması ve aile yapısının zayıflaması ulusal ve toplumsal düzeyde bir sorun olarak algılanmalıdır.



III. BÖLÜM: AİLEYE DOĞRUDAN VEYA DOLAYLI OLARAK HİZMET GÖTÜREN KAMU KURUM VE KURULUŞLARI

Aile ile ilgili kamu hizmetlerini yerine getiren kurumların sayısının çok ve çeşitli olduğu ifade edilmiştir. Yukarıda sayılanların dışında Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM), Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖİB), Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM), Sağlık Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge İdare Başkanlığı (GAP) ile belediyeler ve üniversiteler aileye yönelik hizmetler yürütmektedirler.

1) Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü:

Aile çalışmaları alanında yaptığı araştırmalarla tanınan Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü’ne en başta değinmek gerekir. Yukarıda Anayasamızın ai-



le ilgili 41. maddesi hükmüne değinilmişti. Anayasa, devlete, aile ile ilgili teşkilatı kurma yükümlülüğünü bu madde ile vermiştir. Bu hükmün gereği olarak Türk Hükümeti, Türk devlet bürokrasisinde ilk defa olarak 1989 yılında 396 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Başbakanlığa bağlı **Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı**'nın (AAK) kurulmasını sağlamıştır. Uygulamacı bir kurum olarak oluşturulmayan AAK, 13 Kasım 2004 tarihinde yürürlüğe giren 5256 sayılı Kanunla **Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü** (ASAGM) olarak yeniden yapılandırılmıştır. Kurumun yeni yapılanmasında dikkat çeken en önemli husus adından da anlaşılabilir gibi görev alanının genişletilmesi yoluyla tüm sosyal sorunlarla ilgili araştırmalar yapma yükümlülüğünün getirilmesidir. Uygulamacı bir yapıda kurulmadığı için ASAGM, ailelere doğrudan sosyal hizmet götüren bir kurum değildir. Kurum, çalışmalarını araştırmalar, seminerler, paneller, konferanslar ve basılı-görsel yayınlar yoluyla yürütmekte ve hazırladığı raporlarla aile politikalarının oluşmasına istişarî düzeyde katkıda bulunmaktadır. Başbakanlığa bağlı olarak oluşturulan ASAGM'nün görevleri arasında şunlar sayılabilir:



- a) Ailenin bütünlüğünün korunması, güçlendirilmesi ve sosyal refahının artırılması için ulusal ve uluslar arası düzeyde bilimsel araştırmalar yapmak veya yaptırmak, bu konuda projeler geliştirmek,
- b) Mevcut aile yapısını, ana, baba, eş ve çocuklar ile akraba ilişkilerinden kaynaklanan problemler ile ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlerin aile üzerindeki etkilerini araştırmak, aile bireylerinin eğitim fırsatlarından eşit olarak yararlanmalarını sağlamak,
- c) Ülkemizdeki sosyal sorunların tespiti ve çözümüne yönelik ulusal ve uluslar arası alanda bilimsel araştırmalar yapmak veya yaptırmak, projeler geliştirmek, desteklemek, sosyal bilimlerin gelişmesine katkıda bulunmak,
- d) Aileyi ve aile bireylerini tehdit eden, aileden veya aile dışından kaynaklanan sorunları, aile içi şiddet ve istismarı, töre cinayetlerini, kötü alışkanlıkları ve bağımlılıkları, tüm bunları doğuran sebepleri, çevresel-sosyal etkilerini incelemek, araştırmak, bunların önlenmesine, çözümlenmesine yönelik ve



- aileyi destekleyici eğitici programlar hazırlamak veya hazırlatmak,
- e) Ailelerin maddî kaynaklarının rasyonel kullanımını temin maksadıyla çalışmalar yapmak,
 - f) Ailedeki yapısal değişimleri, iç ve dış göçün aile yapısına olan etkilerini araştırmak,
 - g) İnceleme ve araştırma alanlarında elde edilen bilgileri değerlendirmek ve sonuçlarını sosyal ve kültürel tedbirler haline dönüştürecek millî bir politikanın oluşumuna katkıda bulunmak,
 - h) Nüfus yapısındaki değişimleri izlemek, sorun alanlarını tespit etmek ve bu konuda millî bir politikanın geliştirilmesine yardımcı olmak,
 - ı) Yurt dışında yaşayan ve/veya çalışan Türk ailelerinin sorunlarını araştırmak ve çözüm önerileri geliştirmek,
 - i) Ailenin ve aileyi oluşturan bireylerin karşılaştıkları sorunlara ilişkin kamuoyundaki eğilim ve istekleri tespit etmek amacıyla kamu veya özel kurum veya kuruluşlarla ortak çalışmalar yapmak.



Kamu bürokrasisinde 13 Kasım 2004 tarihine kadar AAK olarak varlığını sürdüren Kurum, kurulduğu 1989 yılından bu yana onlarca araştırma yapmış ve yaptırmıştır. Yapılan araştırmalar, çoğu aile eksenli olmak üzere Türkiye'nin sosyal yapısı ile ilgili olarak sosyal bilimler alanında önemli veri ihtiyacını karşılayacak nitelikte araştırmalardır. Kurum bu araştırmaların çoğunu bastırmış ve yayın haline getirerek okuyucunun hizmetine ücretsiz olarak sunmuştur. Kurumun yayınları, yalnızca yapılan araştırmalardan ibaret bulunmamaktadır. Bunun dışında Kurum tarafından başta çocuk eğitimi ile ilgili Eğitim Seti olmak üzere, Aile Ansiklopedisi, Türk ailesinin değişim süreci, Aile bibliyografyası, Aile Yazıları, Aile yıllığı ve benzerî türlerde birçok özgün eser Türk sosyal bilimci ve eğitimcilerine hazırlattırılmıştır.

AAK Başkanlığı, kurulduğu günden bugüne kadar düzenlediği ulusal düzeydeki şûralarla aile konusundaki bilimsel birikimin ortaya konmasına ve ulusal politikaların belirlenmesine katkıda bulunmuştur. Bunu yaparken kamu kurumları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ile yakın bir işbirliği içinde bulunulmuştur.



ASAGM, her yıl aile haftası kutlamaları yoluyla ve zaman zaman düzenlediği fotoğraf yarışması türü etkinliklerle aile konusunda Türk kamuoyunu duyarlı hale getirmeye çalışmaktadır. Önceki yıllarda AAK'nın yapımını üstlendiği ya da desteklediği bazı dizi filmler ve spot programlar televizyonlarda yayımlanarak halk tarafından ilgi ile izlenmiştir. Bunların dışında Kurumun, uzmanlar aracılığıyla birkaç yıl peş peşe annebabalara yönelik olarak düzenlediği Aile Eğitimi Seminerlerine aileler büyük bir rağbet göstermiştir.

ASAGM (ve AAK), Türk ailesinin karşılaştığı sosyal ve kültürel sorunlara karşı duyarlılığını hep zamanında ve yerinde göstermiştir. Bu bağlamda, 1990'lı yılların başlarında Doğu Karadeniz Bölgesinde yaşanan **nataşa sorunu**, **ekonomik krizin** aileye etkileri, 1999 yılındaki büyük **Marmara Depreminden** zarar gören ailelerin durumları, Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki terör nedeniyle **iç göçe** maruz kalan ailelerin sorunları, **sokak çocukları**, ülkenin bazı bölgelerinde zaman zaman yüksek oranlara ulaşan **intiharların** nedenleri, özellikle gençler arasında **uyuşturucu kullanımının**



yaygınlaşması, töre cinayetleri...v.s. gibi konularda yerinde inceleme ve araştırmalar yaparak hazırladığı raporları ilgili ve yetkili kurumlara iletmiştir.

2) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK):

1900'lü yılların başlarında illerde kurulan Himaye-i Etfal Cemiyetleri'nden başlayan bir tarihçeye sahip olan SHÇEK, 27 Mayıs 1983 tarihinde yürürlüğe giren 2828 sayılı Kanunla yeni bir yapıya kavuşturulmuştur. SHÇEK, Türkiye'de korunmaya, bakıma veya yardıma muhtaç aile, çocuk, özürlü ve yaşlı kimselere en kapsamlı sosyal hizmetleri sunan ve ülke çapında yaygın bir kurumsal ağa sahip olan dev bir kuruluştur. SHÇEK, hizmetlerini şu birimler aracılığı ile sunmaktadır: Çocuk Yuvaları, Yetiştirme Yurtları, Huzurevleri, Kreş ve Gündüz Bakımevleri, Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri, Toplum Merkezleri, Aile Danışma Merkezleri, Çocuk ve Gençlik Merkezleri ve Yaşlı Dayanışma Merkezleri.



SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün ailelere yönelik önemli bir hizmeti olan Aile Danışma Merkezlerine yukarıda değinilmişti. SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün aile hizmetleri alanında yürüttüğü bir hizmet de **evlenme yardımları**dır. Buna göre, SHÇEK, 2828 sayılı kuruluş yasasının 32. maddesi gereğince kendisine bağlı yetiştirme yurtlarında yetişmiş ve evlenme çağına gelmiş kız çocuklarına, çeyiz ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bir defaya mahsus olmak üzere, en yüksek devlet memuru maaşının 1.5 katı oranında evlenme yardımı yapmaktadır.

SHÇEK Genel Müdürlüğü'nün **Gençlik Evleri** uygulaması da aileye yönelik hizmetler bağlamında değerlendirilmelidir. Gençlik Evleri, SHÇEK tarafından koruma altına alınmış çocuklardan yaş sınırı nedeniyle yetiştirme yurtlarından yararlanma hakkı sona erenlerin bundan sonra da korunması amacıyla hizmet vermektedir. SHÇEK İl Müdürlüklerince işletilen Gençlik Evleri, işe yerleşen ve yerleşmek için sırada bekleyenlerden ailesi olmayan veya ailesinin yanına dönemeyen çocuklara 6-8 ay barınma imkânı sağlamaktadır.



Çocuk ve Gençlik Merkezleri de SHÇEK'e bağlı olarak aileye yönelik hizmet veren kurumlardandır. Eşler arasındaki anlaşmazlık, ihmal, hastalık, kötü alışkanlıklar, yoksulluk, terk ve benzeri sebeplerle sokağa düşerek sosyal tehlike altına giren çocuklarla sokakta çalışan çocuk ve gençlerin geçici süre ile rehabilitasyonlarını ve topluma yeniden kazandırılmalarını sağlamak amacıyla kurulan bu merkezlerde gündüzlü ve yatılı sosyal hizmet verilmektedir.

SHÇEK Genel Müdürlüğü, **muhtaç yaşlılara yönelik hizmetler** de yürütmektedir. Sosyal ve ekonomik bakımdan yoksunluk içinde olup korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç kişilere **huzurevlerinde barınma, bakım ve rehabilitasyon hizmetleri** sunulmaktadır. Huzurevleri, muhtaç yaşlı kişileri huzurlu bir ortamda korumak ve bakmak, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan yatılı sosyal hizmet kuruluşları olarak tanımlanmaktadır. Bakım ve rehabilitasyon hizmetleri ise **Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri** aracılığı ile götürülmektedir.



Kadın Konukeleri, eşler arasında ortaya çıkan uyum sorunlarında, işin artık bir arada yaşayamama noktasına varması durumunda gündeme gelen ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü'nün yürüttüğü bir hizmettir. SHÇEK Genel Müdürlüğü, istismara uğrayan ya da uğrama riski bulunan kadınlar için koruyucu ve destek hizmetlerinin sağlanması düşüncesiyle şu anda 8 ilde Kadın Konukevi uygulaması yürütmektedir. Ankara, Antalya, Bursa, Denizli, Eskişehir, İstanbul, İzmir ve Samsun'da olmak üzere 8 tane Kadın Konukevinde, fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik istismara uğrayan kadınların psiko-sosyal ve ekonomik sorunlarının çözülmesi sırasında varsa çocukları ile birlikte ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla geçici bir süre kalabilecekleri yatılı sosyal hizmet verilmektedir. Bu hizmet, 12 Temmuz 1998 tarihli ve 23400 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş bulunan **Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Kadın Konukeleri Yönetmeliği** uyarınca verilmektedir.

Ayrıca, Kadın Konukevine başvuran kadınlara, 4320 sayılı AKDK uyarınca başvuru yapmak istemeleri duru-



munda yargı kuruluşlarıyla yazışmalarında rehberlik edilmektedir.

Toplum Merkezleri, (TM), daha çok, hızlı kentleşme ve sanayileşmenin ortaya çıkardığı hızlı toplumsal değişme ile görülen toplum yaşamına uyum sorunlarına çare bulmak amacıyla hizmet veren bir kurumdur. Toplum Merkezleri, yasal dayanağını 2828 sayılı SHÇEK Kanununun 9. maddesinin "j" bendi ile 15. maddesi hükümlerinde bulmaktadır. TM'ler, 11 Temmuz 2000 tarihli ve 24106 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren **Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Toplum Merkezleri Yönetmeliği** çerçevesinde hizmet vermektedir. TM'ler, yalnızca aile odaklı hizmet veren birimler değildir; toplumun tüm kesimlerine yönelik hizmet vermektedir. Ancak, özellikle büyük kentlerin gecekondu semtlerinde toplum yaşamına uyumda sorunlarla karşılaşan çocuk, kadın, genç ve özürli kimseler hedef kitlelerini oluşturmaktadır. TM'ler, anılan kesimlere yönelik olarak koruyucu-önleyici, eğitici-geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici hizmetlerini diğer kamu ku-



rum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve gönüllüler ile işbirliği ve koordinasyon içinde gündüzlü sosyal hizmet kuruluşu olarak vermektedir. Türkiye’de toplam 60 tane TM vardır. Bunların listesi aşağıda verilmektedir:

TOPLUM MERKEZLERİ

İLİ	KURULUŞ ADI	ADRESİ	TELEFON	AÇILIŞ TARİHİ
1 ADANA	Seyhan Saydam Toplum Merkezi	Saydam Cad. Havuzlubahçe Mah. No:345/B	0(322)359 04 99	29.11.2000
2 ADANA	Yüreğir Toplum Merkezi	Cumhuriyet Mah. No:59 Yüreğir/ADANA	0(322)324 97 95	30.01.2001
3 ADIYAMAN	75. Yıl Toplum Merkezi	Bahçelievler Mah. 555. Sok. No: 5	0(416)214 29 74	27.04.1998
4 AĞRI	Pınar Toplum Merkezi	Leylek Pınar Mah. Vehbi Elgin Cad. No: 36	0(472)216 14 90	10.04.2002
5 ANKARA	Altındağ Toplum Merkezi	Altındağ Cad. No:99	0(312)316 50 11	15.04.1993



İLİ	KURULUŞ ADI	ADRESİ	TELEFON	AÇILIŞ TARİHİ
6 ANKARA	Şafaktepe Toplum Merkezi	Şafaktepe Mah. Güzeltepe Sok. No:1 Mamak	0(312)319 95 93	19.09.1994
7 ANKARA	Natoyolu Toplum Merkezi	Şirintepe Mah. 1.Cad. Natoyolu No:180	0(312)390 91 71	15.01.1996
8 ANKARA	Sincan Toplum Merkezi	Tandoğan Mah. Barbaros Cad. 232.Sok. No:14	0(312)276 31 51	15.09.1999
9 ANKARA	Gölbaşı Toplum Merkezi	Gaziosmanpaşa Mah. Gaffar Okkan Cad. Jandarma Yanı Gölbaşı	0(312)485 13 46	26.09.2002
10 ANTALYA	Kepezaltı Toplum Merkezi	Kepezaltı Mah. 3209.Sok. No:187 Kepez	0(242)332 49 22	12.04.1996
11 ANTALYA	Sütçüler Toplum Merkezi	Sütçüler Mah. 3457.Sok.No:3	0(242)326 41 05	18.10.1999
12 ANTALYA	Şafak Toplum Merkezi	Şafak Mah. 4226 Sk. No:26	0(242)227 68 92	29.02.2000
13 ANTALYA	Habibler Toplum Merkezi	Habibler Mah. 5621 Sk. No:61	0(242)361 18 03	07.06.2000
14 ANTALYA	Fatih Toplum Merkezi	Fatih Mah. 3403 Sok. No: 35 Kepez/Antalya	0(242)331 25 24	31.03.2003



İLİ	KURULUŞ ADI	ADRESİ	TELEFON	AÇILIŞ TARİHİ
15 AYDIN	Kemer Toplum Merkezi	Girne Mah.Gazi Bul. Halide Hatun İlköğretimokulu yanı	0(256)214 92 49	22.08.2001
16 BATMAN	75.Yıl Tesisleri Toplum Merkezi	Güneykent Mah. 27.Cad. No:170	0(488)215 28 90	27.01.1999
17 BATMAN	Çağdaş Yaşam Toplum Merkezi	Bayındır Mah. Cizre Cad. Bayındırlık İl Müd.Karşısı	0(488)213 46 56	28.12.2001
18 BATMAN	SHÇEK- Anadolu Kalkınma Vakfı T.M.	Çay Mahallesi Olimpik Yüzme Havuzu Karşısı	0(488)213 48 11	05.04.2002
19 BİTLİS	Bitlis Toplum Merkezi	8 Ağustos Mah. 8 Ağustos İlkokulu Yanı	0	11.06.1999
20 ÇANAKKALE	Çanakkale Toplum Merkezi	Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü Hastane Bayırı	0(286)217 15 70	29.07.1994
21 DİYARBAKIR	Seyrantepe Toplum Merkezi	450 Evler Mah. SEYRANTEPE	0(412)262 43 18	03.01.1997
22 DÜZCE	Gümüşpınar Toplum Merkezi	Gümüşpınar Köyü Prefabrik Alanı	0(380)523 76 79	24.09.2001
23 EDİRNE	Edirne Toplum Merkezi	Türkocağı Cad. Merkez Doğan Mah. Kız Yetiştirme Yurdu Binası		18.03.1996



İLİ	KURULUŞ ADI	ADRESİ	TELEFON	AÇILIŞ TARİHİ
24 EDİRNE	Yıldırım Toplum Merkezi	Yıldırım Hacısarraf Mah. Meydan Vakıf Sok. No:6	0(284)212 42 16	13.11.2001
25 EDİRNE	Umurbey-Menzilahir Toplum Merkezi	Umurbey Mah. Mimar Sinan Cad. No:69	0(284)214 71 10	19.08.2002
26 GAZİANTEP	Şahinbey Toplum Merkezi	Ocaklar Mah. 149.Sok. Şahinbey	0(342)271 07 52	28.11.2000
27 HAKKARİ	Bağlar Toplum Merkezi	Bağlar Mahallesi	0(438)221 70 35	02.11.1999
28 MERSİN	M.T.S.O.Toroslar Toplum Merkezi	Akbelen Mah. 217 Cad.No : 92	0(324)322 97 70	05.08.1999
29 MERSİN	M.T.S.O.Akdeniz Toplum Merkezi	Özgürlük Mah. 6260.Sok. No: 3	0(324)235 22 28	05.02.2000
30 İSTANBUL	Okmeydanı Toplum Merkezi	Okmeydanı Kreş ve Gündüz Bakımevi SSK Hastanesi Karş.	0(212)221 24 82	20.05.1998
31 İSTANBUL	Kocamustafapaşa Toplum Merkezi	Kocamustafapaşa Cad. No:233	0(212)632 00 17	08.06.1998
32 İSTANBUL	Mustafa Kemal Mah.(Ümraniye) Toplum Merkezi	M.Kemal Mah. 3001. cad. No: 109 Ümraniye	0(216)472 72 99	03.12.1998
33 İSTANBUL	Sultanbeyli Mah. 75.Yıl Toplum Merkezi	Fatih Bulvarı No:300 Adliye Üstü Kat:5-6 Sultanbeyli	0(216)496 45 99	19.03.1999



İLİ	KURULUŞ ADI	ADRESİ	TELEFON	AÇILIŞ TARİHİ
34 İSTANBUL	75.Yıl Gazi Mah. Toplum Merkezi	Yunus Emre Mah. 1331.Sok. No:18 Küçükköy-G.O.Paşa	0(212)650 33 21	19.03.1999
35 İSTANBUL	Yakacık Toplum Merkezi	Kartal Caddesi Çarşı Mah. No:15	0(216)3099125-26	03.07.2000
36 İSTANBUL	Bağcılar-Evren Toplum Merkezi	Evren Mah. Gülbahar Cad. Keskin Sok. No:73 Bağcılar	0(212)489 09 41	27.08.2002
37 İSTANBUL	Zeytinburnu Toplum Merkezi	Gökaltp Mah. 54/4 Sok. Atatürk Kültür Merk Binası 4.Kat Zeytinburnu	0(212)416 25 53	22.10.2002
38 İZMİR	İzmir Karşıyaka Toplum Merkezi	1850.Sok. No:2 Karşıyaka Çocuk Yuvası Müdürlüğü	0(232)368 06 91	15.04.1993
39 İZMİR	Onur Toplum Merkezi	Atatürk Açık hava Tiyatrosu 7369 1.Sk. No:25 Karşıyaka	0(232)365 15 87	27.02.2001
40 İZMİR	Karşıyaka Toplum Merkezi	1847/15 Sok.No: 12 Soğukkuyu/Karşıyaka	0(232) 363 50 95	07.01.2003
41 İZMİR	Mevlana Toplum Merkezi	Mevlana Mah.1728/1 Sok. No: 12 Daire 1 Bornova/İzmir	0(232)339 86 00	11.06.2003
42 İZMİR	Menemen Toplum Merkezi	Kasımpaşa Mah. Atatürk Cad. No: 12 Menemen/İzmir	0(232)832 38 79	11.06.2003



İLİ	KURULUŞ ADI	ADRESİ	TELEFON	AÇILIŞ TARİHİ
43 İZMİR	80.Yıl Buca Toplum Merkezi	Murathan Mah.1206. Sok. No: 18/B Buca		31.05.2004
44 KIRIKKALE	Tahir AKTAŞ Toplum Merkezi	Yaylacık Mah. Ulubatlı Hasan Cad. 20.Sok. No:17	0(318)225 08 27 0(318)224 07 19	24.04.2001
45 KOCAELİ	ŞHÇEK-ATİAD Toplum Merkezi	Yenişehir Mah. Asilkent Yanı Gül Sok. No: 17 Bekirpaşa	0(262)332 36 41	04.08.2000
46 KOCAELİ	ŞHÇEK-Uluslararası Kadın Derneği Toplum Merkezi	Kazım Karabekir Cd. Kabakoz Mevki Güney Mah. No :9 Körfez	0(262)526 59 74	04.08.2000
47 MANİSA	Manisa Toplum Merkezi	Tevfikiye Mah. Karakol.sok. No: 80	0(236)231 00 91	01.08.2001
48 MARDİN	Mardin 75. Yıl Toplum Merkezi	Diyarbakır Mah. Eski Otogar Üstü	0(482)212 96 09	27.03.2001
49 MUŞ	Zafer Toplum Merkezi	İstasyon Caddesi Polis Karakolu Yanı	0(436)216 11 46	05.05.2000
50 SAMSUN	Samsun Toplum Merkezi	Yaşar Doğu Mah. İstanbul Cad. N: 50	0(362)236 65 50	21.04.1999
51 SAMSUN	Gaziosmanpaşa Toplum Merkezi	Gaziosmanpaşa Mah. Şehit Mesut Birinci Cad.Petek Apt.No:1	0(362)228 15 77	26.08.2002



İLİ	KURULUŞ ADI	ADRESİ	TELEFON	AÇILIŞ TARİHİ
52 SİİRT	Ulus Mahallesi Toplum Merkezi	Hız.Fakirullah Cad. Ulus Mah. No:1	0(484)224 88 59	15.03.1998
53 SİİRT	Yenimahalle Toplum Merkezi	İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Yenimahalle	0(484)223 22 77	15.03.2001
54 SİİRT	Evren Mahallesi Toplum Merkezi	Süreyya Öner Cad. 227.Sok. No:3	0(484)223 26 59	11.03.1999
55 ŞANLIURFA	Süleymaniye Toplum Merkezi	Atatürk Mah. Kerhiz Sk. Sosyal Merkez No:9	0(414)313 57 04	23.02.1998
56 VAN	75.Yıl Toplum Merkezi	Yalım Erez Mah. 0(432)211 21 24	24.09.1998	
57 YOZGAT	Yozgat Toplum Merkezi	Yukarı Nohutlu Mah. Yurt Cad. No: 4	0(354)212 55 05	08.11.2003
58 KIRKLARELİ	Kırklareli Toplum Merkezi	Akalar Mah. Namazgah Cad. No: 72 Kat 2 Daire 3-4	0(288)214 52 77	09.03.2004
59 IĞDIR	SHÇEK-Anadolu Kalkınma Vakfı Toplum Merkezi	Karaağaç Mah. 3. Kanal Sok.	0(476)226 40 27	08.04.2004
60 BURSA	Yıldırım Toplum Merkezi	Şükraniye Mah. Kurtuluş Cd. No:204 Yıldırım/Bursa	0(224)360 61 63	03.06.2004



Alo 183 Kadın, Çocuk ve Sosyal Hizmet Danışma Hattı, SHÇEK'in görev alanına giren ihmal ve istismar olaylarına anında müdahale etmek, gerekli psikolojik, sosyal ve yasal işlemlerin başlatılmasını sağlamak, kamuoyunu bu konuda duyarlı hale getirmek amacıyla merkezi Ankara'da olan bir birimdir. Alo 183 Danışma Hattı, tüm illerden gelecek başvuruları cevaplamak üzere kurulmuştur. Söz konusu telefon hattı çocuk, kadın, yaşlı ve özürlü başvuruları için 24 saat aralıksız çalışmaktadır. 183 hattı, başvuruları alarak kaydetmekte, acil durumları ilgili mercilere bildirmekte, başvuruda bulunan kişiyi bilgilendirmekte ve gerekli durumlarda gerekli yerlere yönlendirmektedir.

3) Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü:

Anayasada sosyal devlet niteliği tanımlanmış bulunan Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yoksul ve muhtaç durumdaki kimselere yönelik olarak götürdüğü ve on binlerce yoksul ailenin yüzünü güldüren kapsamlı ve önemli bir hizmet de, 3294 sayılı ve 29 Mayıs 1986 tarihli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanu-



nu hükümlerine uygun olarak Başbakanlığa bağlı **Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü**'nce (SYDGM) yürütülen sosyal yardımlardır. 9 Kasım 2004 tarihine kadar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Genel Sekreterliği adıyla Başbakanlık Merkez Teşkilatı içinde hizmetlerini yürüten adı geçen birim 9 Kasım 2004 tarihli ve 5263 sayılı yasa ile kurumsal statüye kavuşmuş ve Başbakanlığa bağlı bir Genel Müdürlük olarak yapılandırılmıştır. SYDGM, Başbakanlığa bağlı olan ve T.C. Merkez Bankası nezdinde kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonunda biriken kaynakları, ülke çapında her il ve her ilçede kurulan ve mülkî idare amirlerinin (kaymakam ve valilerin) başkanlığındaki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına dağıtmaktadır. Adı geçen vakıflar halk arasında "Fon" ya da "Fak-Fuk-Fon" olarak bilinmektedir. Hem aynî hem nakdî yardımları kapsayan Fondan, yalnızca Türk vatandaşlarına değil gerektiğinde, her ne suretle olursa olsun Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere de yardım edilmektedir. Fonun gelir kaynakları, kanun ve kararnamelerle kurulmuş bulunan ve kurulacak olan fonlardan Bakanlar Kurulunun kararıyla %10'a kadar aktarılacak miktar,



bütçeye konulan ödenekler, trafik para cezası hasılatının yarısı, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu reklâm gelirleri hasılatının %15'lik miktarı, bağış ve yardımlarla diğer gelirlerdir. İl ve ilçelerde kurulan vakıfların gelir kaynakları ise Fondan aktarılacak miktarın dışında (köyler hariç) yerel yönetim bütçelerinden aktarılacak %2 pay; fitre, zekât, kurban derisi ve bağırsak yardımları; işletme ve iştiraklerden elde edilecek gelirlerle diğer gelirlerden oluşmaktadır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün temel görevi, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'nun amaçlarını gerçekleştirmek ve uygulanmasını sağlamak için gerekli idarî ve malî tedbirleri almaktır. Bunun dışında Fonun gelirlerini zamanında toplamak, toplanan gelirlerin yerinde, zamanında ve ihtiyaçlara göre kullanılmasını sağlamak; il ve ilçelerdeki vakıfların harcamalarını, iş ve işlemlerini araştırmak ve incelemek, izlemek ve denetlemek, görülen aksaklıklarla ilgili tedbirleri almak, vakıfların çalışma usul ve esasları ile sosyal yardım programlarının kriterlerini belirlemek gibi görevleri bulunmaktadır.



Devlet teşkilatı içinde SYDGM gibi bir kamu kurumunun varlığı sosyal politikalar bakımından ne anlam ifade etmektedir ve adı geçen Genel Müdürlüğün hedef kitlesini kimler oluşturmaktadır? Sosyal politikalar bakımından bu Kurumdan beklenen, sosyal adaleti pekiştirici tedbirlerle gelir dağılımının adilane bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmektir. Ayrıca toplumda yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma bilincini geliştirmek ve desteklemek de hedeflenmektedir. Kurum, fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan, kanunla kurulu sosyal güvenlik kuruluşlarına tâbi olmayan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir almayan vatandaşlar ile geçici olarak küçük bir yardım veya eğitim ve öğretim imkânı sağlanması halinde topluma faydalı hale getirilecek, üretken duruma geçirilebilecek kişilere yönelik hizmet vermektedir. Sosyal güvenlik kuruluşlarına tâbi olan ve bu kuruluşlardan aylık ve gelir alan özür-lülerin tedavi giderleri ile fonksiyon kazandırıcı ortopedik ve diğer yardımcı araç ve gereçlerin kurumlarca karşılanamayan kısmı da 3294 sayılı Kanun kapsamında karşılanabilmektedir.



4) Özür-lüler İdaresi Başkanlığı:

Toplumun önemli sorun alanlarından birini oluşturan özür-lülük, yalnızca özür-lü bireyin değil aynı zamanda içinde özür-lü birey bulunan ailenin de yoğun olarak yaşadığı bir sorundur. Dünya ve Türkiye ortalamalarına bakıldığında özür-lülerin toplam nüfusa oranı % 10 civarındadır. Özür-lülere yönelik çok sayıda sivil toplum kuruluşunun etkinlikleri ve özür-lü vatandaşlara ilişkin duyarlılığın artması sonucunda kamu bürokrasisinde, 1997 yılında Başbakanlığa bağlı olarak **Özür-lüler İdaresi Başkanlığı** (ÖİB) adıyla bir kurum kurulmuştur. ÖİB'nin kuruluş amacı, özür-lülere yönelik hizmetlerin düzenli, etkin ve verimli bir biçimde yürütülmesini sağlamak için ulusal ve uluslar arası kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, özür-lülerle ilgili ulusal politikanın oluşmasına yardımcı olmaktır.

ÖİB'nin görevleri arasında şunlar sayılabilir:

- Yürürlükte bulunan mevzuata dayanılarak sadece özür-lülere tanınan hak ve hizmetlerden yararlanmada kullanılmak üzere **özür-lü kimlik kartı** düzenlemek. Bu kart ile özür-lü vatandaşlar, bir çok



kamu hizmetinden daha avantajlı ve kolay olarak yararlanabilmektedirler. Özürlü vatandaş, özürlü kimlik kartı ile hem kamu hizmetlerinden indirimli ve kolay olarak yararlanabilmekte, hem gelir vergisi indirimine tabi olmakta hem de resmî işlemlerin basitleşmesine ve diğer bir çok kolaylığa kavuşmaktadır.

- b) Özürlülüğün önlenmesi, eğitim, istihdam, rehabilitasyon, topluma uyum ve diğer konularda ilgili kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak,
- c) Özürlülere yönelik faaliyet yapan kurum ve kuruluşların sorunlarını izlemek ve çözüm önerileri hazırlamak,
- d) Özürlülerle ilgili konularda inceleme ve araştırmalar yapmak ve yaptırmak, istatistiksel bilgilerin toplanmasını ve veri tabanının kurulmasını sağlamak,
- e) Bu alanda uluslararasındaki gelişmeleri ve anlaşma ve sözleşmelerin ülkemizdeki uygulamalarını izlemek ve değerlendirmek,



- f) Kamu kurumları ve gönüllü kuruluşlarla işbirliği yapmak,
- g) Görev alanında görsel ve yazılı basın-yayın ve tanıtım faaliyetlerinde bulunmak, eğitim amaçlı filmler yaptırmak.

5) Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge İdare Başkanlığı:

Başta bir sulama ve altyapı projesi olarak başlatılan Güneydoğu Anadolu Projesi, 1989 yılında çok sektörlü bir kalkınma projesine; 1995 yılından itibaren ise sürdürülebilir insanî kalkınma projesine dönüştürülmüştür. İnsanî kalkınma yaklaşımı çerçevesinde 1992 ile 1995 yılları arasında bölgenin sosyal sorunlarına ilişkin olarak yaptırılmış olan bir dizi araştırma sonucunda sosyal politika açılımı geliştirilmiştir. Bu çerçevede **GAP Bölge İdare Başkanlığı**, 1995 yılında, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde **Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM)** aracılığı ile kadınlara yönelik olarak sosyal hizmet götürmeye başlamıştır. Kadınlara hedef kitle olarak belirlenmesinin nedeninin felse-



fî bir arka planı vardır. Bu, kalkınma literatüründe kadın ve çocukların toplumun en dezavantajlı grupları olarak görülmesi ile ilişkilidir. Kadınlar, erkeklere göre kaynaklara daha zor erişebilmekte ve kaynakları daha az kontrol edebilmekte; kamusal hizmetlerden, istihdam ve sosyal güvenlikden daha az yararlanabilmektedir. Yine kadınlar kamusal yaşama daha az katılabilmektedirler. Bu durum GAP Bölgesinde daha da belirgindir.

ÇATOM aracılığı ile götürülen hizmet sayesinde kadınları sosyal ve ekonomik olarak güçlendirmek amaçlanmaktadır. ÇATOM'lar 1995 yılından sonra Güneydoğu Anadolu Bölgesinin diğer illerine yayılmış ve 2003 yılı sonuna kadar 9 ilde toplam 28 tane ÇATOM kurulmuştur. Hedef kitlesi 14 yaş üstü kız ve kadınlardır. Ancak uygulama içinde zamanla çocuklar ve kısmen erkekler de bu programa dahil edilmeye başlanmıştır. ÇATOM'lar, kentlerin, kırsal kesimden göç etmiş olan yoksul insanların oturduğu mahallelerinde, ilçe merkezlerinde ve merkezî köy yerleşimlerinde kurulan, topluma dayalı merkezlerdir.

ÇATOM'ların görevleri şunlardır: a)kadınların, kendi sorunlarının farkına varmasına ve bu sorunu tanım-



layarak çözümü için inisiyatif geliştirmelerine yardımcı olmak; b)kadınların kamu hizmetlerinden daha fazla yararlanmalarını ve kamusal alana katılımını arttırmak; c)kadın istihdamını ve kadın girişimciliğini arttırmak; d)kadını güçlendirerek kalkınmanın cinsiyet dengesine uygun olduğu bir süreci başlatmak; e)bu yolla yerel koşullara uygun olarak katılımcı toplum kalkınması modelleri geliştirmek.

ÇATOM'ların kuruluşunda yerel talebin olması esas alınmaktadır. Valilik ve kaymakamlıklarla GAP İdaresi arasında işbirliği protokolü yapılmakta ve il ve ilçe müdürlüklerinden eğitici desteği alınmaktadır.

6) Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü:

Türkiye'de kadın çalışmaları alanında kurumsallaşmaya gidilmesi, 1975 yılında düzenlenen Birleşmiş Milletler 1. Dünya Kadın Konferansı ve bunu izleyen uluslararası sözleşme ve kararlar ışığında 1980'li yıllarda başlamıştır. İlk resmî birim, 1987 yılında Devlet Planlama Teşkilatı bünyesinde oluşturulan Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu'dur.



Kadınlara yönelik çalışmaların bağımsız bir kurum tarafından yürütülmesi düşüncesinin gelişmesi ile birlikte 1990 yılında 3670 sayılı yasa ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na bağlı olarak **Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü** (KSSGM) kurulmuştur. KSSGM, 1991 yılı içinde Başbakanlığa bağlı bir kurum haline getirilmiştir. Daha sonra yaşadığı mevzuat değişikliklerinden sonra 6 Kasım 2004 tarihinde yürürlüğe giren 5251 sayılı Kanunla Başbakanlığa bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) olarak yapılandırılan Kurumun görevleri şöyle sıralanabilir:

- a) Kadına karşı her türlü ayrımcılığı önlemek, kadının insan haklarını geliştirmek, kadını ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda etkin hale getirmek ve eğitim düzeyini yükseltmek amacıyla yapılacak her türlü çalışmaya destek vermek, bu konularda stratejiler geliştirmek, plan ve programları oluşturmak ve temel politikaların belirlenmesine katkıda bulunmak,
- b) Kanunları ve idari düzenlemeleri görev alanı çerçevesinde izleyerek kadınların eşit hak ve fırsatlara ulaşmasını sağlayacak çalışmalar yapmak,



- c) Kadına yönelik her türlü şiddet, taciz ve istismarın önlenmesi için çalışmalarda bulunmak; kadının aile ve sosyal yaşamdan kaynaklanan sorunlarının çözümüne destek oluşturmak,
- d) Kadınlara kanunlarla verilen hakların tam ve eşit kullanılabilmesi ve kadın-erkek eşitliğinin toplumsal kalkınma sorunu olarak algılanması amacıyla kamuoyunu bilgilendirmek,
- e) Sağlık, eğitim, kültür, çalışma ve sosyal güvenlik başta olmak üzere bütün alanlarda kadınların ilerlemesini sağlayıcı ve karar mekanizmalarına katılımını artırıcı çalışmalarda bulunmak,
- f) Görev alanına giren konularda istatistikleri derlemek, görsel ve basılı yayınlar yapmak veya yaptırmak, eğitim amaçlı faaliyetlerde bulunmak, yurt içi ve yurt dışı kongre, seminer, toplantı ve benzeri etkinlikler düzenlemek,
- g) Görev alanına giren konularda kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile işbirliği yapmak, koordinasyonu sağlamak,



- h) İnceleme, araştırma ile uluslararası girişimlerden elde edilen bilgileri kamu politikalarının oluşumuna katkıda bulunması amacıyla uygulayıcı kurum ve kuruluşlara aktararak kuruluşların hizmetlerinin geliştirilmesine ve yeni hizmet modelleri oluşturulmasına katkıda bulunmak,
- i) Görev alanına giren konularda çalışmalarda bulunan uluslararası kuruluşların faaliyetlerini izlemek, alınan kararları ilgili kuruluşlara iletmek,
- j) Çalışma alanı ile ilgili konularda yurt içi ve yurt dışında bilimsel araştırmalar yapmak ve yaptırmak, projeler geliştirmek, desteklemek, bunların uygulamaya konulmasını sağlamak ve uluslararası kuruluşlarla ortak projeler yürütmek.

Bir politika oluşturma ve koordinasyon kurumu olan KSGM, kuruluşundan bugüne kadar yasal alanda önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir. Genel Müdürlük, yürürlükte bulunan yasalarda yer aldığı düşünülen ayrımcı düzenlemelerin ayıklanması ve çıkarılacak yasaların eşitlikçi düzenlemeler içermesi için uğraşı vermektedir.



Genel Müdürlüğün yürüttüğü çalışmalardan birisi de 1998 yılında yürürlüğe giren ve aile içi şiddetin önlenmesini amaçlayan 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunun uygulanmasında karşılaşılan sorunları ve yasaya getirilen eleştirileri inceleyerek çözüm yolu geliştirmeye çalışmaktır.

Yasal alanda sürdürülen diğer bir çalışma, farklı sosyal güvenlik kuruluşlarına bağlı olarak çalışan kadınlara verilen doğum sonrası ücretsiz iznin ebeveyn izni olarak anne ve baba arasında paylaşılabilmesi, bu izin hakkında evlat edinenlerin de yararlanabilmelerine ilişkin yasal düzenlemedir. Buna ilişkin tasarı şu sırada TBMM gündemindedir.

Önceki yıllarda, Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası gibi uluslar arası kuruluşlardan sağlanan parasal kaynaklarla kadınlara yönelik çeşitli programlar da yürüten KSGM, bu bağlamda şimdiye kadar şu programları yürütmüş ve yürütmeye devam etmektedir:

- a) BM ile Türkiye Cumhuriyeti arasında imzalanan sözleşme gereğince yürütülen 3. Ülke Programı çerçevesinde üreme sağlığı/üreme hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği/adaleti, nüfus ve kalkınma



önceliklerine yönelik **Savunuculuk Alt Programı** Genel Müdürlük tarafından yürütülmektedir. Alt program, sözü edilen alanlarda politika ve stratejilere yön veren politikacıların ve karar vericilerin desteğinin sağlanması, ulusal ve yerel basının doğru ve etkili mesajlar vermesinin sağlanması ve bu tür çalışmalar yapan resmî ve gönüllü kuruluşların desteklenmesi gibi etkinlikleri içermektedir.

- b) Kadının Kalkınmaya Katılımını Güçlendirme Ulusal Projesi (1993-2003).
- c) Kadın İstihdamının Geliştirilmesi (KİG) Projesi (1994-2000).
- d) Küçük Girişimcilik Projesi (1990-1996).

7) Sağlık Bakanlığı:

Sağlık Bakanlığı'na bağlı birimler olan Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Ana Çocuk Sağlığı Şubesi ve Ana Çocuk Sağlığı-Aile Planlaması Merkezleri de aile alanında hizmet vermektedirler. Adı geçen birimler **aile planlaması** yöntemleri ve **an-**



ne ve çocuk sağlığı (gebe takibi, aşılar; anne-bebek beslenmesi, çeşitli hastalıklar ve gebelikten korunma yöntemleri...v.s.) konusunda ücretsiz hizmet vermektedirler. Bu merkezler, büyük şehirlerde hemen hemen her semtte bulunmaktadır.

Yalnızca Sağlık Bakanlığını ilgilendirmemekle birlikte Maliye Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlıkları ile işbirliği içinde Sağlık Bakanlığının yürüttüğü bir hizmet de **yeşil kart** uygulamasıdır. 1992 yılında 3816 sayılı yasa ile yürürlüğe giren yeşil kart uygulamasında benimsenen esas ilke, herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşunun şemsiyesi altında bulunmayan ve sağlık giderlerini karşılayacak maddî gücü olmayan Türk vatandaşlarının bu giderlerinin Genel Sağlık Sigortası uygulamasına geçilinceye kadar Devlet tarafından karşılanmasıdır. Yasanın uygulanmasında, aylık geliri veya aile içindeki kişisel gelir payı, asgarî ücretin vergi ve sosyal sigorta primi dışındaki miktarının 1/3'ünden az olan ve Türkiye'de ikamet eden vatandaşlar hedef kitle olarak alınmaktadır. Yeşil kart uygulamasında, 2004 yılı sonuna kadar, yalnızca yataklı tedavi gören hastaların sağlık giderlerinin karşılanması benimsenmişken 2005 yılının başın-



dan itibaren ayakta tedavi görenlerin her türlü giderlerinin karşılanması da karar altına alınmıştır.

8) Millî Eğitim Bakanlığı:

Aileye dönük hizmet veren kurumlardan biri de **Millî Eğitim Bakanlığı**'dır. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Özel Eğitim Kurumları, normal eğitimden yararlanamayan (yani beden, zihin, dil, duygu, sosyal özellikleri ve durumlarındaki olağandışı ayrılıklar sebebiyle normal eğitim hizmetlerinin dışında kalanlar) veya kısmen yararlanan çocuklar için bu alanda yetiştirilmiş özel eğitimciler tarafından, özel araç, gereç ve programlar kullanarak eğitim vermektedir. Bu eğitimin çerçevesi, 1997 yılında çıkarılan 573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile düzenlenmiştir. **Özel eğitim** gerektiren çocukların sağlık, sosyal, ekonomik, aile, ruh ve uyum durumları çocuğun bulunduğu ildeki Rehberlik ve Araştırma Merkezi tarafından incelenir ve İl Eğitim Kurulu'na gönderilir. İl Eğitim Kurulu kararına göre, özel eğitim gerektiren çocuklar durumlarına uygun bir özel eğitim kurumuna Bakanlıkça yerleştirilir.



Bakanlığa bağlı olarak çalışan **Rehberlik ve Araştırma Merkezleri**, hem özel eğitim konusunda gerekli araştırma ve incelemeleri yapmakta hem de uyum ve benzeri sorunları bulunan çocuklara gerekli yardım hizmetini sunmaktadır. Özel eğitime erken başlamak esastır. Özel eğitimin başka bir esası ailelerin, özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif olarak katılmalarının sağlanmasıdır. Özel eğitim hizmetleri, özel eğitim gerektiren bireylerin toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır.

Millî Eğitim Bakanlığının **Halk Eğitim Merkezleri**, vatandaşlara **el becerisi** ve bir **meslek kazandırmak** amacıyla çeşitli dallarda (halıcılık, giyim, muhasebe, kuaförlük, dil, halkoyunları, ana-çocuk eğitimi, ev yönetimi...v.s.) kurslar düzenleyen yaygın eğitim kurumlarıdır.

9) Yerel Yönetimler:

Yerel yönetimler de aileye ve kadına yönelik bazı hizmetlerde bulunmaktadır. Özellikle belediyeler,



hemşehrilerine yönelik olarak çeşitli sosyal hizmetler sunmaktadırlar.

Örneğin Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin (ABB) Eğitim ve Kültür Daire Başkanlığı'na bağlı birimlerden birisi Aile ve Çocuk Hizmetleri Şube Müdürlüğü adıyla ailelere dönük hizmet vermektedir. Şube Müdürlüğü'nün görevi, aile, çocuk, engelli, kadın ve gençlere yönelik faaliyetleri ve hizmetleri planlamak, bu konuda yeni projeler üretmektir.

ABB'nin aile hizmetleri alanında sunduğu en önemli hizmetlerden biri, Ankara'da yaşayanlardan evlilik çağına gelmiş olan ama maddî gücü bulunmayan genç çiftleri, organizasyonunu ve masraflarını üstlenerek **evlendirmek**tedir.

ABB'nin, **BELMEK** ve **BELTEK** adıyla yürüttüğü kursları da anmak gerekir. BELTEK, kent halkını bilgi ve beceri sahibi yapmak, kentsel bütünleşmeyi sağlamak, kent ekonomisine katkıda bulunmak, küçük ve orta ölçekli işletmelerin ihtiyaç duyduğu meslek standartlarına uygun insan gücü yetiştirmek için çeşitli tür ve düzeyde etkinlikler planlayıp uygulamaktadır.



BELMEK Kurslarında ise kadınlara yönelik olarak makine nakışı, biçki-dikiş, mefruşat, trikotaj, parça birleştirme, beş şiş dantel, iğne oyası, sanat çalışmaları (süsleme, bezeme, boyama, dekorasyon, hat, vitray...v.s.), bakır, çini, ebru, minyatür, tezhip, yorganlama, kilim ve ev ekonomisi dallarında eğitim verilmektedir.

ABB'nin **Aile Yaşam Merkezi** adıyla hayata geçirdiği proje de aileye dönük hizmetlerdendir. 28 Haziran 2005 tarihinde açılışı yapılan Aile Yaşam Merkezi'nde Hanımlar Lokali, Gençlik Merkezi, Çocuk Kulübü, Yaşlılar Lokali, Özürlüler Lokali bulunmaktadır. Merkezde sosyal, kültürel, sportif ve psiko-sosyal faaliyetler gerçekleştirilmekte olup ayrıca sağlık hizmetleri de sunulmaktadır.

ABB'nin kadınlara yönelik bir hizmeti de **Hanım Lokalleri**dir. Lokallerde genç-yaşlı tüm bayanlar bir araya gelip sohbet edebilmekte, gün düzenleyebilmektedirler. 100 kişi kapasiteli Hanımlar Lokali randevu usulü ile hizmet vermektedir.

Yine ABB'ne bağlı **Yaşlı Hizmet Merkezi**, yaşlıları toplum yaşamından koparmadan, çağrı üzerine, kendi



ev ortamlarında onlara yönelik olarak hizmet vermektedir. Merkez, Eylül 1994 tarihinde kurulmuştur. Özellikle, kendisine bakacak yakını olmayan yaşlılar için bu hizmetin değeri büyüktür.

Ankara'da Çankaya Belediye Başkanlığı, özellikle çalışan anne-babalar için büyük önem taşıyan bir projeyi uygulamaya koymaktadır. Bu projeye göre 3-6 yaş arası 100 çocuk için kreş ve 7-15 yaş arası 120 çocuk için etüt merkezi açılacaktır. Çankaya Belediyesi Sağlık İşleri Müdürlüğü'ne bağlı olarak hizmet verecek olan kreş ve etüt merkezleri için Ankara-Maltepe'deki eski Hesap İşleri Müdürlüğü Binası düşünülmektedir.

İzmir Büyükşehir Belediyesi (İBB), Gürçeşme Zübeyde Hanım Huzurevi'nde, 60 yaşın üstünde olup sosyal ve ekonomik yoksunluk (mahrumiyet) içinde bulunan yaşlılara hizmet vermektedir. İBB'nin Engelliler Masası Koordinatörlüğü de aileye dönük hizmetlerden sayılmalıdır. İBB, Engelliler Eğitim ve Kültür Merkezi'nde, İzmir'de yaşayan engelli vatandaşlara psikolog, sosyolog, çocuk gelişim uzmanı ve el becerisi kurs öğretmeni aracılığı ile eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerini ücretsiz olarak vermektedir.



Aile hizmetleri alanında hemen hemen bütün belediyelerin verdiği bir diğer sosyal hizmet, sünnet çağına gelmiş ve ailesi maddî ihtiyaç içinde bulunan çocukları **sünnet** ettirmektir.

Belediyelerin şiddete maruz kalmış kadınlara yönelik bir hizmeti 1990 yılında başlamıştır. İstanbul'da Bakırköy Belediye Başkanlığı, belediyenin bir sosyal hizmeti olarak Eylül 1990 tarihinde ilk **kadın sığınma evini** kendi bünyesinde açmıştır. Burada şiddete uğrayan kadınlara hizmet verilmektedir.

Belediyeler, aile içi ilişkilere yönelik olarak eğitici etkinliklerde de bulunmaktadır. Bunlara bir örnek olarak 2004 yılının yaz aylarında İstanbul'da Bağcılar Belediye Başkanlığının düzenlediği "**Mutlu Yuva Mutlu Yaşam Projesi**" anılabilir. Değerlenen projede, yetişkin erkek ve kadın bireyler, çocukları ile birlikte hedef kitle olarak alınmış ve bunların çeşitli yaşlarda üstlenmiş oldukları ve üstlenecekleri sosyal rollerini başarı ile yerine getirmelerine yardımcı olacak eğitici seminerler verilmiştir. Projeye katılanlara etkinlik sonunda birer sertifika verilmiştir.

Belediye yönetimlerinin hemşehrilerine götürdüğü önemli bir hizmet de yoksul ailelere kış mevsimi gel-



diğinde **yakacak** yardımı yapılmasıdır. Yakacak almakta güçlük çeken aileler için bu yardımın değeri büyüktür. **Gezici sağlık** ve **ağız ve diş sağlığı hizmetleri** de belediyelerin sağlık hizmetleri alanında yürüttüğü hizmetlerdendir.

Doğum ve cenaze hizmetleri, ülkemizde belediyelerin halka götürdüğü sosyal hizmetlerden biridir. Bazı belediyeler, özellikle sosyal güvenceden yoksun ailelerin doğum hastaları ve böbrek hastalarının evinden alınarak sağlık merkezlerine; hastaneden çıkışlarında da hastaneden alınarak evlerine ulaştırılmasını sağlamaktadırlar. Bunun dışında bazı belediyeler, yoksul ailelerin cenazelerini şehir içi ücretsiz; şehir dışı ise benzin veya mazotunu karşılamak kaydıyla nakillerini gerçekleştirmektedirler. Ankara’da bu hizmet için vatandaşlar tarafından “Alo Ambulans-188” ve “Alo Cenaze-188” hatlarına başvurulabilmektedir.

Yerel yönetimlerin eğitim alanında hemşehrilerine verdiği bir hizmet, orta ve yüksek öğrenim öğrencilerine **burs** vererek onlara destek olmaktır.



10) Üniversiteler:

Aile, kadın ve çocuk çalışmaları alanında değinilmesi gereken kurumlar arasında üniversiteler önemli bir yer tutmaktadır. Bir çok üniversitenin bünyesinde aile, kadın, gençlik ve çocuklarla ilgili araştırma ve uygulama merkezleri bulunmaktadır. Ailelerin sağlık sorunlarından bir tüketici olarak tüketici haklarını kullanmalarına kadar geniş bir alanda etkinlikte bulunan söz konusu araştırma ve uygulama merkezlerinden bazıları aşağıda sıralanmıştır:

- a) Ankara Üniversitesi-Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KASAUM),
- b) Hacettepe Üniversitesi-Aile Hizmetleri ve Uygulama ve Araştırma Merkezi,
- c) Hacettepe Üniversitesi-Aile Planlaması ve İnfertilite (Kısırlık) Uygulama ve Araştırma Merkezi,
- d) Hacettepe Üniversitesi-Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Uygulama ve Araştırma Merkezi,
- e) Hacettepe Üniversitesi-Gençlik Araştırmaları ve Uygulama Merkezi,



- f) Hacettepe Üniversitesi-Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (HUKSAM),
- g) Tüketici-Pazar-Araştırma-Danışma-Test ve Eğitim Merkezi (TÜPADEM),
- h) Hacettepe Üniversitesi-HIV-AIDS Tedavi ve Araştırma Merkezi (HATAM),
- ı) Gazi Üniversitesi-Aile Planlaması, İnfertilite (Kısırlık) ve Üreme Sağlığı Araştırma ve Uygulama Merkezi,
- i) Gazi Üniversitesi-Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi,
- j) İstanbul Üniversitesi-Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi,
- k) Marmara Üniversitesi-Kadın İşgücü İstihdamı Araştırma ve Uygulama Merkezi.



BAŞVURU ADRESLERİ

Aileye Hizmet Veren Kurum ve Kuruluşlar Hakkında Ayrıntılı Bilgilere Ulaşılabilecek İnternet Adresleri Şunlardır:

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü
www.aile.gov.tr

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü
www.shcek.gov.tr

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
www.sydtf.basbakanlik.gov.tr

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
www.kssgm.gov.tr

Özürlüler İdaresi Başkanlığı
www.ozida.gov.tr



Sağlık Bakanlığı
www.saglik.gov.tr

Millî Eğitim Bakanlığı
www.meb.gov.tr

GAP Bölge İdare Başkanlığı
www.gap.gov.tr

Ankara Üniversitesi
www.ankara.edu.tr

Hacettepe Üniversitesi
www.hacettepe.edu.tr

Gazi Üniversitesi
www.gazi.edu.tr

İstanbul Üniversitesi
www.istanbul.edu.tr

Marmara Üniversitesi
www.marmara.edu.tr